

TREBALL FINAL DE GRAU
LA DANSA COM UN AGENT
EDUCADOR

LAIA AGUSTÍ JULIAN
JUNY 2020
TUTORA: CLARA DOMÈNECH I VIVAS
FACULTAT D'EDUCACIÓ, GRAU DE PEDAGOGIA
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Resum

La dansa, un art poc contemplat dins les institucions escolars es planteja com un recurs pedagògic dins les aules. En la present recerca es suggereix una nova proposta curricular entorn a la dansa amb l'objectiu de treballar conceptes i pràctiques relacionades amb aquesta que no es contemplen en el DECRET 119/2015, de tal manera que també s'augmentin les hores lectives en l'àmbit artístic. La proposta curricular es sustenta per a una sèrie de fonaments teòrics sobre tot el que es treballa amb la dansa a nivell físic, motriu, emocional, cognitiu i social. El paper del pedagog/a de la dansa entra en joc entorn a la proposta ja que aquest és desconegut per a la societat, obviant i adjudicant la professió en l'àmbit artístic professional, deixant enrere un ventall de possibilitats laborals a les institucions escolars. S'exposa la dansa com un instrument al servei de l'educació, que ofereix i garanteix un bon desenvolupament integral dels infants, fet que dona sentit al seu valor pedagògic i entre en rigor com a un agent educador.

Paraules clau: Dansa, Agent educador, Valor pedagògic, Proposta curricular.

Resumen

La danza, un arte poco contemplado dentro de las instituciones escolares se plantea como un recurso pedagógico dentro de las aulas. En la presente investigación se sugiere una nueva propuesta curricular entorno a la danza con el objetivo de trabajar conceptos y prácticas relacionadas con esta que no se contemplan en el DECRETO 119/2015, de tal manera que también se aumenten las horas lectivas en el ámbito artístico. La propuesta curricular se sustenta para una serie de cimientos teóricos sobre todo el que se trabaja con la danza a nivel físico, motriz, emocional, cognitivo y social. El papel del pedagogo/a de la danza entra en juego en torno a la propuesta puesto que este es desconocido para la sociedad, obviando y adjudicando la profesión en el ámbito artístico profesional, dejando atrás un abanico de posibilidades laborales a las instituciones escolares. Se expone la danza como un instrumento al servicio de la educación, que ofrece y garantiza un buen desarrollo integral de los niños, hecho que da sentido a su valor pedagógico y entre en rigor como un agente educador.

Palabras clave: Danza, Agente educador, Valor pedagógico, Propuesta curricular.

Abstract

Dancing, a form of art usually disregarded by education is proposed as a pedagogical tool in the classroom. On this research, I present a new curricular proposal based on dancing in order to work concepts and practices related to it, which are not taken into consideration in the DECRET 119/2015, so that more time is invested in artistic activities. This curricular proposal is set on a series of theories about everything that goes into dancing from a physical, emotional, cognitive and social level. The role of the teacher comes into play because this is a topic not many people know about other than its professionalization

on the artistic field and thus, leaving behind a range of working possibilities in education. Dancing is presented as an instrument at education's service, offering and guaranteeing a proper development of the children, which justifies its pedagogical value and its relevance as an educating aspect.

Keywords: Dance, Educating agent, Pedagogical value, Curricular proposal.

ÍNDIX

---

1. INTRODUCCIÓ	5
2. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ	6
3. MARC TEÒRIC.....	7
3.1 La dansa	7
3.1.1 Breu història de la dansa	7
3.1.2 Concepte de la dansa	9
3.1.3 Dimensions de la dansa	10
3.1.4 La importància del moviment	11
3.1.5 Components psicològics.....	12
3.1.6 Components psicomotrius	17
3.1.7 Components físics	21
3.1.8 Components creatius	21
3.1.9 Components musicals.....	22
3.2 Educació d'expressió corporal.....	23
3.3 Valor pedagògic de la dansa	25
4. CONTEXT DE LA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ	27
5. PROPOSTA D'INTERVENCIÓ	30
6. CONCLUSIONS.....	39
7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	42
8. ANNEXOS	44

1. INTRODUCCIÓ

La dansa com a un agent educador, neix amb la intenció de donar valor a aquest art que actualment, moltes vegades, queda en l'oblit dins del camp artístic. A nivell d'educació la dansa queda en segon pla en la majoria dels espais educatius com l'escola, l'àmbit social i l'àmbit familiar. A través de la investigació i recerca he pogut plasmar el valor pedagògic que la dansa pot donar a les escoles i els grans beneficis que pot oferir en l'educació dels infants, ja siguin petits o grans. La recerca prèvia inclou tot allò que està relacionat amb la dansa, des d'una explicació dels seus orígens, funcionalitats i dimensions, fins a una descripció de tots els aspectes implicats a nivell físic, motriu, emocional, cognitiu i social.

La modalitat del treball Final del Grau és d'innovació i per tant exposo la creació d'una proposta curricular: **Un pas més enllà de la dansa**, en el qual he pogut incorporar tot allò que he après durant la recerca. Aquesta proposta pretén treballar conceptes i pràctiques de la dansa i l'expressió corporal que normalment no es treballen a les escoles ordinàries. Recull un seguit de competències i continguts a desenvolupar amb l'objectiu d'incorporar la dansa com a una eina pedagògica, i així, valoritzar-la com un agent educador, i principalment, ajudar a l'infant a desenvolupar-se de forma integral partint del seu àmbit artístic. La proposta, malauradament, no s'ha pogut posar en pràctica, tot i així, he pogut aportar un granet d'experiència personal ja que, actualment, realitzo classes de dansa per a infants a una escola de dansa del meu barri. De forma evident, la creació de la proposta també neix d'una arrel lligada a una de les meves passions personals, la dansa, que m'ha acompanyat durant tota la meua vida i que fins ara no ho havia pogut investigar des d'un punt de vista pedagògic.

Tot i el propòsit de demostrar que la dansa pot ser treballada i enfocada com a un recurs pedagògic, es fa palès que el paper del pedagog o pedagoga de la dansa parteix d'una feina molt limitada. Vila (2008) es va plantejar: què en farem dels pedagogs de la dansa si a les escoles no hi ha dansa i la dansa només és per a professionals? Aquesta professió, que avui en dia és poc reconeguda, podria ser l'inici i la responsable de fer que la dansa es veies com a una eina pedagògica, i que donés fruit a nous mètodes de treball dins les escoles ordinàries.

A continuació es presenten els objectius del treball, el marc teòric treballat de forma extensa i finalment la proposta curricular, sobre la qual centro la meua aportació pedagògica.

2. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Els objectius plantejats, són l'eina de treball d'aquest treball que m'han donat peu a iniciar la investigació i la recerca sobre la dansa.

Generals:

- Contrastar tot allò que implica i/o aporta la dansa.
- Valorar la importància de la dansa a través de la seva història i les seves funcions.
- Investigar sobre la desvinculació entre l'educació del cos i del cap dins del món educatiu.
- Analitzar el currículum escolar vigent en relació al treball de la dansa.
- Fer una proposta curricular entorn la dansa en edats de 6 a 8 anys.

Específics:

- Clarificar els valors que es treballen amb la dansa.
- Relacionar els conceptes, expressió corporal i dansa, com a recursos de l'educació del cos.
- Diversificar, concretar i especificar els continguts d'educació artística en relació a la dansa del currículum escolar.
- Crear una proposta curricular que es centri en treballar la dansa a nivell físic, motriu, emocional, cognitiu i social.

3. MARC TEÒRIC

3.1 La dansa

3.1.1 Breu història de la dansa

Aquest apartat està basat en l'anàlisi complert de Fuentes (2006) en la seva obra de "El valor pedagógico de la danza", on explica detalladament la seva evolució i significat en cada època històrica. Aquí, en faré un breu resum amb els esdeveniments més importants.

La dansa a la prehistòria

Com tots els agents que formen part de la societat, les persones humanes evolucionen i amb elles ho fa la dansa tant a nivell conceptual com a nivell d'execució.

La dansa ha estat present des dels inicis de la humanitat. Sempre ha format part de la historia. Paulina Ossonà (1984) ens diu que abans d'interpretar la dansa artística teatral dalt d'un escenari o relacionar-ho amb la religió, la dansa s'entén com el moviment que sobrepassa l'emoció, caracteritzat per la manifestació de temors, afectes, ires i el menyspreu imposada per la pròpia estructura del cos i sense cap particularitat que fos l'atracció per el ritme. La dansa, durant la prehistòria, anava lligada totalment a la vida de les persones i també als seus ideals i creences. El fet és que la dansa en aquella època era un ritual, és a dir, era una manifestació de caràcter ètnic. Segons Paulina Ossonà (1984) l'ésser humà no només buscava amb la dansa invocar les formes de la naturalesa per demostrar-li mitjançant gestos quines son les seves necessitats obligades, sinó que està convençut de la seva influència. Per exemple, ballar imitant la lluna s'interpretava que era beneficiós sobre les dones embarassades. Segons Van Dalen l'educació física i corporal es treballava per l'eficàcia física per afrontar els perills constants, per assegurar-se que cap altre membre del grup els pot posar en perill, per l'enfortiment del lligam grupal, per la seva autoprotecció i per la diversió en forma d'activitats d'entreteniment.

La dansa a l'Antiguitat

En les cultures antigues, segons Megías (2009) no es distingia entre la poesia, la música i la dansa. La dansa formava part de la vida quotidiana tant en els esdeveniments socials o familiars com en les cerimònies religioses en honor als deus grecs. En l'educació Espartana la dansa va ser molt valorada en el món militar ja que el ritme i el moviment corporal potenciava la força i el coratge per vitalitzar la idea de valor i honor. Segons Van Dalen i Bennet (197) els grecs van associar totes les pràctiques corporals amb la filosofia, la música, la pintura i fins i tot amb la dansa dins del sistema educatiu, ja que no només s'entenia com a un activitat física sinó també com a via d'expressió tant a nivell emocional, espiritual i intel·lectual. Anys més tard l'art musical va perdre importància dins del camp educatiu, ja que l'art es comença a veure com un acte professional. La professionalització va provocar que, per una banda es reconegués el mèrit i l'art dels professionals que es dedicaven a la dansa, però per altre banda es procurava separar-los de les persones cultes i immerses al món intel·lectual. A causa d'això es comença a diferenciar el camp educatiu de l'artístic que fins aquell moment s'havien interrelacionat. Segons Garcia Romero, això afectarà de manera important a la formació artística i musical dels anys següents. La civilització romana parteix d'un deteriorament de la

formació física i corporal donada per la major importància que tenia la formació intel·lectual. Tot i que l'educació corporal Romana, segons Garcia Romero va dirigida a la preparació i formació militar, la sanitat i a l'espectacle.

La dansa a l'edat mitjana

Arriba l'Edat Mitjana (s. V d.c al s. XIII d.c) i l'església va passar a ser l'eix central de tota la societat, era la responsable de tenir cura dels sabers i l'educació de les classes amb poder. L'educació física, segons Fuentes (2006) va desaparèixer, ja que l'Església no creu que el cos sigui necessari ni tampoc que tingui cabuda dins dels valors espirituals, el cos deixa de contemplar-se per tal de centrar-se amb Déu i l'espiritualitat. No obstant, l'educació corporal anava destinada únicament als cavallers medievals que formaven l'exèrcit amb condicionants clars com saber lluitar, nedar, escalar, tirar amb diferents armes, ballar... Segons Sachs per el ser humà medieval les danses s'enfocaven des del punt de vista de la mort i les malalties per poder assumir-les.

La dansa en el renaixement

En el Renaixement (s. XIV d.c al s. XVII d.c) s'imposa l'humanisme fent protagonista principal de la vida a l'ésser humà, situant-lo en l'eix central de la cultura, l'art i la cogitació. Per a Ulman, aquest canvi de mentalitat va ser gràcies a la verificació quotidiana on veien que el cos és indispensable per a la vida de l'ànima i que ambdues havien de treballar conjuntament. Majoritàriament els autors renaixentistes interpreten el cos com a protagonista dins del marc educatiu, ja que l'ésser humà complert és aquell que suma el cos i l'ànima. En aquesta època van sorgir els mestres de dansa de procedència humil que s'encarregaven d'ensenyar, mitjançant apunts descriptius, els passos i les coreografies ballades en festes de les poderoses famílies. Fins aquell moment la dansa era casi exclusivament una expressió corporal de forma relativament lliure. Thoinot Arbeau en la seva obra *Ochésographie*, també ens descriu que la dansa al s. XVI és una activitat plaent i profitosa, aconsellat per a persones joves i grans perquè dóna salut i conserva la forma física.

La dansa a l'edat contemporània

Durant el s. XVII hi ha un canvi de mentalitat on es té una gran consideració del cos i l'ànima com a essència de la naturalesa humana. Rosseau considera que l'educació física és important dins l'educació integral de l'infant i aquesta ha d'estar guiada per la naturalesa i permetre que es desenvolupi l'espiritualitat a partir de la raó. Un referent molt important va ser protagonitzat per Pestalozzi el qual va dir que l'educació física era igual d'important que l'educació intel·lectual, ja que creia que proporcionava uns beneficis sobre la moralitat i els valors de les persones.

Durant el S.XIX s'han donat molts canvis a nivell social, polític i cultural, i això va generar molta inestabilitat social. Tot i així l'últim terç del segle era obligatori fer exercicis físics i corporals dins l'àmbit escolar en el naixement d'escoles innovadores per tal de garantir una bona salut als alumnes. Adolff Spieers (1810-1858), per exemple, va ser el creador de la gimnàstica pedagògica a l'escola de Pestalozzi. I Dalcroze (1865-

1950) va ser el creador del mètode pedagògic “La rítmica Dalcroze” que es fomenta sobre tres pilars: la música, el moviment i la coordinació. Amb aquest mètode, del qual en parlarem més endavant, Dalcroze pretenia generar relacions entre el cos i la ment. Una altre figura a destacar d’aquesta època és Isadora Duncan, una dona que va desenvolupar idees sobre l’alliberament de la dansa. La seva forma autodidàctica i lliure de ballar seran de gran valor en la configuració de la dansa moderna del s.XX.

Arriba el s. XX i en primer lloc es dona una progressiva universalització de l’educació, i en segon lloc, es donaran nous plantejaments de grans pedagogs que es definiran com l’Escola Nova. Dins d’aquestes escoles l’educació física començarà a normalitzar-se en les institucions escolars, fins i tot com una matèria acadèmica. Sorgeixen grans pedagogs com Decroly, Montessori, Rudolf Laban... Del 1900 al 1939 es van formar tres moviments amb metodologies diferents: el nord, l'oest i el centre; els quals no estaran interrelacionats. Però a partir del 1939 es donarà aquesta interrelació entre els diferents mètodes a través de l’intercanvi, fent així més sòlides i riques les propostes pedagògiques dins de l’educació física. Fruit d’això, segons During aquest intercanvi va generar tres àmbits educatius dins l’educació física: l’esport, la psicomotricitat i l’expressió corporal.

During, ens fa la reflexió que la progressiva incorporació de l’expressió corporal en l’educació física es donava a terme gràcies a les pràctiques de la dansa, que majoritàriament era rítmica i casi sempre dirigides a les dones. Dit això, durant la segona meitat del s.XX les pràctiques rítmiques i gimnàstiques es dirigeixen més cap a objectius recreatius i de salut i progressivament s’allunyen d’objectius expressius i artístics. Com a conseqüència la dansa escolar estava molt influenciada i impulsada pels propis professionals i diferenciant dues vies de desenvolupament molt clares dins l’educació. 1) la dansa com a agent educatiu al participar de finalitats creativa, físiques, intel·lectuals i socials al marge del nivell professional, i 2) la dansa entesa com a una forma artística d’expressió que requereix d’un alt nivell perfeccionista.

Avui en dia en totes les etapes educatives s’esmenta com a mínim un objectiu general relacionat específicament amb aquestes capacitats, que van dirigides a la dansa com un contingut conceptual i com a una activitat o instrument pedagògic. Per contra, té un tractament ínfim en els programes de formació de professors i professores de Magisteri especialitzats en educació física i en els estudis de Ciències de l’activitat física i els esports. Pel que fa la legislació, es fa referència explícita a les activitats de caràcter expressiu i a nivell corporal, i la dansa és, en particular, com un contingut o activitat vàlida des del punt de vista pedagògic.

3.1.2 Concepte de la dansa

La dansa, tal com s’ha demostrat anteriorment, ha estat sempre present a la civilització humana i en totes les societats en forma de cultura, tradició, art,... és de les primeres arts que van generar els humans i que indirectament s’ha convertit en un fenomen universal. La seva definició és complexa, perquè hi ha hagut milers d’interpretacions i formes expressives i artístiques al llarg de la història i per tant no hi ha una única definició que

englobi tot el concepte. A continuació he fet un recull de definicions partint de diferents punts de vista.

Des d'un punt de vista motriu, els autors focalitzen la dansa com a moviment del cos, Salazar (1986) citat per García Ruso (1997) "La danza es una coordinación estética de movimientos corporal" i per Megías:

"La danza es el desplazamiento efectuado en el espacio por una o todas las partes del cuerpo del bailarín o bailarina, diseñando una forma, impulsado por una energía propia, con un ritmo determinado, durante un tiempo de mayor o menor duración." (Megías, 2009)

Des d'un punt de vista comunicatiu, la dansa a part de ser moviment és un agent comunicatiu essencial per a les persones, tal com diu Willem (1985, p.5) citat per García Ruso (1997) "La danza es un arte que utiliza el cuerpo en movimiento como lenguaje expresivo" i Serra ho complementa:

"La danza es saber mirar, és percepció, improvisació, producció, experimentació i sobretot intuïció. Deixar fluir les teves emocions i sensacions i trobar l'expressió, simple i directa, d'aquest cos orgànic, mental i energètic." (Serra, 2010, p.1, citat per Palà, J; Salvador Claus, A., 2017)

Des del meu punt de vista totes aquestes definicions corroboren que la dansa és la via d'expressió de sentiments i emocions a través del moviment coordinat o no, estètic o no, impulsat per a la persona la qual l'està efectuant. L'ésser humà té la necessitat de manifestar tot allò que sent i pensa i a través del moviment, i la dansa és una de les vies més fàcils i adequades que té per expressar-se i imaginar, tot potenciant la creativitat i garantint la felicitat.

3.1.3 Dimensions de la dansa

El concepte i el significat de la dansa pot ser entesa i practicada de diferents formes, i per això també es pot dir segons Bathala (1983) i Xarez et. Al. (1992) en el llibre de Garcia Ruso (1997) que té diverses dimensions:

- **La dimensió de l'oci:** la dansa pot ser entesa com a una activitat d'oci, ja sigui per tenir un bon manteniment físic o per omplir el temps lliure, com per a passar-nos-ho bé en festes infantils, culturals, amb amics i amigues..., al cap i a la fi una activitat que va destinada a tota la societat i que es practica de manera continua en el nostre dia a dia. La persona que dirigirà aquesta activitat serà un guia, monitor, professional...
- **La dimensió artística:** la dansa és entesa com un art i per tant ha d'anar encarada i ha de tenir principis i normes que l'orienten cap a activitats artístiques, obres coreogràfiques, escenaris, públic, medis de producció...Per a poder accedir-hi cal tenir un alt nivell tècnic i professional i formar part d'una companyia que es dedica a crear obres coreogràfiques per presentar-les en teatres, escenaris públics...

- **La dimensió terapèutica:** aquesta està destinada a formacions i recursos terapèutics per a infants amb NEE (Necessitats Educatives Especials) i a adults amb certes dificultats i contorbacions en els seus comportaments i habilitats socials. Aquesta pràctica és totalment professional, és a dir que esta impartida per a un professor/ o terapeuta en institucions d'educació especial, generalment.
- **Dimensió educativa:** Aquesta dimensió, en la qual ens centrarem en aquest treball, és la que a través d'ella es treballen continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals com els valors i les normes amb la intenció de dur a terme del desenvolupament integral de l'infant. La dansa educativa té diverses funcions de caràcter educatiu segons Garcia Ruso (1997):
  - La funció de l'autoconeixement i el coneixement de l'entorn.
  - La funció de salut i l'increment de control de la capacitat motriu.
  - La funció lúdic-recreativa, així potenciant la creativitat.
  - La funció afectiva, comunicativa i de relació
  - La funció estètica i expressiva
  - La funció catàrtica i hedonista, a nivell d'alliberació de tensions.
  - La funció cultural.

3.1.4 La importància del moviment

La dansa implica una varietat de moviments, un grau de coordinació, força i resistència major que la majoria de les altres activitats físiques. A la dansa s'utilitza la totalitat del cos i totes les seves possibilitats motores. A més contribueix en el coneixement del cos, el desenvolupament de la cinestèsia, la coordinació, la musicalitat, la consciència de processos com la respiració, la relaxació, la tensió, la consciència de l'espai-temps, la velocitat...

El cos humà està en disposició per al moviment en un espai on el moviment hi té cabuda. La ciència ens ho confirma, començant des de l'activitat cerebral, passant per les funcions fisiològiques i acabant en el sistema locomotor, l'únic perceptible per la societat. El moviment segons Vargas (2010) el qual efectua el cos és inèrcia innata dels éssers vius, l'única diferència que hi ha entre els animals i els humans, és que les persones podem arribar a ser conscients, tenir un domini del nostre propi moviment i com a diferència principal la intencionalitat d'aquest. No obstant, Fuentes (2006) cita una afirmació d'en Bernard en la seva obra "El cuerpo" afirma: "vivir el propio cuerpo no es sólo asegurarse su dominio o afirmar su potencial sino también descubrir su servidumbre, reconocer su debilidad." Aquesta és la riquesa del moviment, la qual a través d'ell permet que aprenem del nostre entorn i que puguem desenvolupar les nostres capacitats i millorar les nostres mancances. Quan aquest moviment s'estructura d'una forma conscient, com hem dit anteriorment, i s'executa es converteix en art, és a dir en dansa.

El moviment corporal i la dansa és un dels molts mitjans de comunicació que tenim els éssers humans avui en dia. Des d'un punt de vista històric, la primera comunicació i contacte entre dues persones va ser a través del moviment corporal i no a través del

llenguatge. Els humans necessitem moure'ns per comunicar, expressar les idees, emocions, estats d'ànim i generar vincles amb les persones que ens envolten. Dit això, tal com diuen Lago i Espejo (2007):

“El moviment i la dansa, no són quelcom innecessaris per al cos humà, sinó que són necessaris per el desenvolupament evolutiu, sigui físic, intel·lectual, social o emocional de les persones. El moviment hauria d'entendre's com una manera de desenvolupar la capacitat de comunicació i abstracció de missatges significatius, la interpretació simbòlica de la realitat i la capacitat d'analitzar i reflexionar críticament”

El moviment del cos és doncs, el primer pas per a poder comunicar-nos.

Segons Fuentes (2006) l'educació i el cos van lligats de la mà, ja que qualsevol experiència o aprenentatge que rep l'ésser humà, ja sigui físicament o espiritualment ha de passar ineludiblement per el propi cos. El costant canvi conceptual durant la historia entre el cos i l'ànima ha portat a desenvolupar moltes teories que finalment avui en dia s'entenen com a un sistema indivís i interrelacionat, i aquesta teoria és la que verifica l'explicació a la dita tant popular de 'Cuerpo sano, mente sana' afirmant doncs que una part està condicionada per l'altre.

Bril (1997) segons Fuentes (2006) hi ha diferents tipologies de moviments i es divideixen en quatre grans camps:

1. L'activitat corporal relacionada directament amb les funció biològiques com caminar, menjar, dormir...
2. El moviment tècnic, on el moviment s'utilitza com a eina de moviment com per exemple pels desplaçaments.
3. L'activitat gestual com a via de comunicació, tots aquells moviments relacionats amb el propi cos per a poder transmetre.
4. Els moviments institucionalitzats, tots aquells moviments relacionats amb rituals, danses, els jocs i als esports, els quals ja venen marcats des d'un inici.

Des del punt de vista de la dansa, els seus moviments seran generalment institucionalitzats, però moltes vegades la dansa o expressió corporal també s'utilitza com a una activitat gestual per comunicar a nivell personal.

Cal saber diferenciar entre gestos i moviments, segons Fuentes (2006) aquella persona la qual dóna èmfasi a una activitat d'orientació, d'investigació o una acció transient que va dirigida al seu entorn, és un moviment, en canvi la manifestació d'emocions i sentiments viscuts i fluïts per a la persona segons el seu caràcter expressiu, és un gest.

3.1.5 Components psicològics

La matèria física del cervell i el seu funcionament seran vitals pel procés d'aprenentatge del moviment, per entendre-ho millor em dispenso a descriure els determinants que garantiran un millor procés d'aprenentatge. Per això és necessari un estudi des de la

psicologia per a conèixer el potencial i justificar la seva presència en l'educació de l'infant amb l'objectiu d'emprendre el camí cap a l'educació integral.

- **Plasticitat cerebral:**

Mora (1994) citat per Megías (2009), “La plasticitat cerebral és el conjunt de modificacions produïdes en el sistema nerviós com a resultat de l'experiència (aprenentatge)”. El metabolisme cerebral durant en edats primerenques es més actiu, de manera que confirma el fet de que quan som petits el nostre cervell actua com a una esponja. El recent nascut és més actiu a l'escorça primerenca, al tàlem, el tronc cerebral i al vermis cerebel·lós, en canvi el metabolisme frontal és molt baix i no comença a desenvolupar-se fins els 8-12 mesos. A partir d'aquesta edat el metabolisme cerebral és igual o més actiu que el de un adult fins a l'adolescència que tendeix a estabilitzar-se. Per tant, aquesta teoria verifica que els infants tenen un metabolisme cerebral més actiu, per consegüent tenen major plasticitat cerebral. Tanmateix, en tots els casos on la plasticitat cerebral hi tingui cabuda el seu desenvolupament tindrà a veure amb l'edat de la persona, tant que el desenvolupament cognitiu també serà més efectiu en edats primerenques.

- **Desenvolupament cognitiu**

El desenvolupament cognitiu és un determinant primordial per a qualsevol tipus d'aprenentatge, en el cas de la dansa és important considerar-lo. Aquest procés estarà format per molts factors però algunes bases neurofisiològiques afecten directament a l'aprenentatge del moviment. Vygotsky segons Megías diu: “Cal plantejar els aprenentatges a un nivell que no estigui allunyat de les possibilitats de l'infant, no obstant anticipant-se un mínim, potenciant així l'estimulació donada, per a un desenvolupament previ”. Segons García Madruga (2002) citada per Megías (2009) assegura que “La clau per a mantenir la plasticitat cerebral activa és la constància de l'activitat intel·lectual”. Dit això és important remarcar que les possibilitats d'aprenentatge estan marcades, per una banda, per el desenvolupament de les bases biològiques del cervell, però per altre banda, la conducta de l'infant.

- **L'atenció**

Megías (2009) cita a Luria (1979) per definir que l'atenció és el procés selectiu en el procediment de la informació humana, aquest suposa un augment d'eficàcia sobre una feina o una funció determinada i en conseqüència priva de les activitats restants. Com hem pogut veure fins ara l'atenció no es pot entendre com un concepte únic, sinó que implica la interacció de molts processos o estructures com la memòria i les habilitats de comunicació lingüística.

L'atenció, com moltes altres capacitats, poden ser entrenades, estimulades i reconduïes, a través de l'educació. A nivell d'aprenentatge, l'atenció concreta totes les capacitats que són necessàries per a realitzar la tasca que se li planteja. Segons Megías (2009) hi ha diverses capacitats a desenvolupar relacionades amb l'atenció, però les capacitats més rellevants per a un bon aprenentatge del moviment són:

- Capacitat de l'amplitud del focus, és la quantitat màxima d'informació que una persona pot retenir al mateix instant.
- Flexibilitat d'atenció, capacitat per canviar ràpidament d'una acció a una altre tenint en compte la situació.
- Esforç mental, capacitat per a poder realitzar tasques que requereixen un esforç mental elevat i per tant caldrà una atenció activa de forma prolongada.
- Resistència a la interferència, capacitat per no deixar-se influir per estímuls externs.
- Atenció dividida, capacitat de distribuir la ment en dos o més accions al mateix temps.
- Control d'atenció, capacitat per reconèixer quins recursos i components cal utilitzar en cada moment de la forma més adient.

Des de la Psicologia Cognitiva segons De vega (1984) citada per Megías (2009) es considera que gràcies a les capacitats d'atenció podem adaptar-nos a un entorn complex entenent i manipulant adequadament, ja que aquestes dirigeixen els nostres recursos mentals sobre alguns aspectes de l'entorn per prescindir d'altres; o bé reparteixen aquests recursos d'una manera òptima entre dues o més tasques.

Des de la Neurociència cognitiva segons Luria (1979) en paraules de Megías (2009), el lòbul frontal és el responsable del control voluntari de l'atenció, és a dir, és el que controla la resposta a estímuls autogenerats precedents del sistema límbic, estímuls visualment guiats precedents de lòbul parietal o estímuls orientats precedents del lòbul temporal. Podem veure que des de la Neurociència cognitiva ens afirma que l'atenció genera una extensa xarxa de connexions entre lòbuls que gràcies a la seva interacció existeixen les diferents capacitats que anteriorment he esmentat.

Segons la teoria de pertinença de Norman (1968) contrastada per Megías (2009) l'atenció selectiva ve donada per l'extracció de la informació rellevant. Hi ha un analitzador que extreu els paràmetres més importants. Dins del camp de l'atenció, la més freqüent és l'atenció selectiva que és la que permet escollir la informació, d'entre una gran quantitat d'estímuls que rep, a causa de la seva intensitat, la seva novetat, la seva posició, el seu contrast, l'objectiu, el sentit... Però un factor molt important que explicarà el perquè de l'atenció selectiva és la motivació, l'interès i la curiositat de tot allò que ens envolta.

Si ens basem en l'aprenentatge de la dansa, segons Megías (2009) la majoria dels estímuls els quals rep una persona que balla són visuals, per això ampliar el focus d'atenció, observació dels detalls... beneficiaria la captació i la precisió dels moviments. Per poder aconseguir aquesta precisió depenem de la concentració, que és l'habilitat per mantenir l'atenció en aspectes concrets el quals està realitzant. La concentració es considera un dels elements de l'atenció més primordial, en el cas de la dansa i saber controlar l'atenció i la concentració, els beneficiarà en la seva autonomia per a poder guiar-se en el seu procés d'aprenentatge o de pràctica.

- **La percepció**

Segons García Ruso (1997) la percepció no és un reflex passiu, sinó que implica un procés constructiu, mitjançant el qual un individu organitza les dades que li proporcionen les seves modalitats sensorials i els interpreta i completa a través de records sobre la base de les seves experiències prèvies.

La percepció visual, serà la més important en el camp de la dansa ja que la majoria de la informació que es transmet es fa a través de la vista. Els components de percepció visual estan dividits en diversos processos els quals determinen la forma, el color, la textura, la profunditat, el moviment...

La funció de la percepció és la integració de la informació sensorial i l'experiència acumulada al llarg de les nostres vivències que crea una acumulació de coneixements i un munt d'experiències útils. Aquest procés també formarà part del desenvolupament cognitiu fonamental per a l'infant.

Hi ha diferents percepcions que cal tenir en compte a l'hora de practicar la dansa:

- Percepció de l'espai

Segons García Ruso, la percepció de l'espai (el concepte espai entès, segons Fleming (1976) citat per Garcia Ruso, com l'àrea en el qual l'individu es mou i s'interrelaciona amb l'espai, el temps i l'energia) és fruit de la relació entre els objectes i la informació d'aquesta relació arriba a l'individu a través d'aquest processos o modalitats sensorials:

- **Cinestèsia:** Sensació que té l'individu per l'execució d'un moviment. Aquest moviment es considera com a alguna cosa espacial.
- **Hàptic:** Es la informació que es rep a través del tacte
- **Oïda:** Podem localitzar un espai a través del nostre sistema auditiu.
- **Vista:** Facilita la informació de la localització, la orientació, les distàncies, els canvis de posició... Tot i que la vista sigui el procediment sensorial més important es requereix la necessitat de tots els altres per a generar un moviment eficient.

Segons Piaget (1972) per construir la relació espacial es necessiten dos plans per aconseguir-ho.

Pla perceptiu o sensoriomotriu: Es el pla que engloba el període sensoriomotriu (dels 0 als 7 anys) on l'infant associa i entén l'espai segons el seu criteri, i per tant l'experiència perceptiva a l'acte i l'experiència motriu seran primordials per la construcció de la noció de l'espai.

Pla representatiu o intel·lectual: Aquest pla es presenta a partir dels 7 o 8 anys, progressivament adquireix la capacitat d'analitzar estímuls de la percepció, relacionant les persones que l'envolten i els objectes del món exterior sense situar-se a ell com a punt de partida.

Dins de la percepció de l'espai, trobem la capacitat d'orientació espacial, que encara que sigui una capacitat molt complexa i un procés molt lent, la dansa ajudarà a optimitzar el seu procediment. Segons Acredolo (1978) citat per Megías (2009):

“L’orientació espacial és la capacitat per a la localització de l’espai del nostre propi cos en relació als objectes o a la localització d’aquests en funció de la nostre posició. I afegeix que el moviment és un efecte facilitador pel canvi del sistema de referència que utilitzen els nens i les nenes per orientar-se en l’espai.”

- Percepció del temps:

Megías cita a Fraisse (1967) ja que ens diu que la percepció del temps, és el més complex, i es compon de dos aspectes:

- L’ordre, o distribució cronològica de les variacions o seguides. Es pot distingir de forma immediata ja que representa l’aspecte qualitatiu del temps.
- La duració, que representa la mesura en minuts i segons de l’interval comprès. És l’aspecte quantitatiu del temps, es pot percebre quan hi ha una activació dels processos sensorials.

Dins de la percepció del temps es desenvolupa el **ritme**, un dels aspectes més importants a desenvolupar quan una persona dansa.

Des d’un punt de vista motriu “El ritme és, al mateix temps, l’ordre, la mesura en el moviment i la manera personal d’executar aquest moviment” Dalcroze (1903). I des d’un punt de vista musical, el ritme s’entén com tot allò que pertany a la dimensió temporal de la música. El pols de la música és el que construeix el ritme musical, segons Camara (2013) aquest ritme musical es manifesta a través de pulsacions regulars, generalment, que es divideixen en parts iguals, i perquè els pedagogs puguin treballar el desenvolupament de la consciència rítmica, cal incidir en el ritme musical. Tots dos conceptes formen part de l’aprenentatge de la dansa. Tot i així, el ritme és un fenomen que està present a la nostre vida quotidiana, i fins i tot abans dins la panxa de la mare, a través de la respiració, els gestos, el caminar, les artèries, el parpelleig... fet que augmenta la importància del treball en el camp educatiu. Davant d’això, Dalcroze presenta un mètode vinculat a l’educació del ritme on hi haurà una educació conjunta del moviment, de la percepció i la coordinació del gest i el so.

A més el ritme ens dóna certes habilitats com la memòria, tal com diu Megías (2009), les variacions regulars de la dansa es divideixen en series de 8 i aquest fet resulta més fàcil aprendre petits fragments que marquen una referència per a començar cada part. L’inici i el final generalment estaran formats per moviments de continuïtat per a que el conjunt tingui un sentit eloqüent.

La dansa es caracteritza per la seva regularitat rítmica, que com diu Megías (2009) la regularitat està formada per moviments que encaixen perfectament amb el que percebem, i aquest moviment a part de transmetre bellesa i coordinació, és font de satisfacció d’un mateix que és complementada per l’harmonia que crea la interacció de la percepció i la motricitat.

I per últim, es pot diferenciar diferents capacitats rítmiques segons Fraisse en paraula de Megías (2009):

- **Component perceptiu:** la capacitat de diferenciar i notar les estructures rítmiques.

- **Component d'anticipació:** fent referència a la capacitat memorística de les formes rítmiques.
- **Component psicomotor:** la capacitat per a controlar els moviments rítmics cada vegada que hi ha una nova incorporació d'altres ritmes.

- La percepció del moviment

A principis de l'aprenentatge de la dansa s'aprèn a través de la imitació, i per poder fer-ho es necessita copsar el moviment. La primera sensació i percepció del moviment és veure com un tot es mou per l'espai però, segons Joyce (1987) citat per Megías, poc a poc mitjançant la pràctica i l'exerció aniran definint la qualitat del moviment, de l'energia i del ritme. Per a la percepció del moviment segons Megías (2009), és important la implicació dels sentits com la vista, primordialment, l'oïda i el sentit de la cinestèsia. Gràcies al sentit de la cinestèsia, no hi ha la necessitat d'utilitzar la vista per a percebre els moviments, ni l'esforç, ni l'energia, ni l'equilibri...

És molt important que percebin la reproducció del moviment i després la seva pròpia execució per comprovar si el que ha fet està bé o cal millorar, canviar, accentuar l'energia...

- **La memòria**

Megías, menciona a Stelmach (1974) ja que té la teoria que la dansa té una tipologia de memòria específica, la memòria motriu, la qual s'adapta a peticions específiques de les habilitats motrius. Aquesta teoria es pot relacionar amb les intel·ligències múltiples de Garner (1995). La intel·ligència corporal i cinètica és la capacitat de resoldre problemes utilitzant el cos o parts específiques d'ell. Per a fer una bona resolució del problema la memòria motriu és important. Els factors més concurrents en la memòria motriu són: la qualitat intrínseca de la pròpia informació, les capacitats de la persona i les condicions ambientals.

- **Funcionament dels hemisferis cerebrals**

Per abreviar, segons Megías (2009) l'hemisferi esquerre és el que pensa de forma lògica, el que analitza i el que ens fa capaç de comunicar-nos amb les paraules ja que és on es reté tota la part del llenguatge. En canvi l'hemisferi dret genera imatges i es comunica a través de la comunicació no verbal com la pintura, la música o la dansa.

Així mateix la música i les emocions aniran lligades a l'hemisferi dret, no obstant, aquest permetrà la percepció, el reconeixement i el record d'un ritme, el timbre, la melodia a través del cant o el plaer que ens genera, però l'hemisferi esquerre serà el responsable de tenir la capacitat d'identificar els errors dels ritmes i entendre la música. Així doncs un dels factors que possibilitarà la superioritat de l'hemisferi esquerre serà l'entrenament musical.

3.1.6 Components psicomotrius

La disciplina de la dansa requereix la disposició psicomotora i altres aspectes que possibiliten el moviment artístic i el seu aprenentatge. La tècnica que estudia el conjunt d'aquests aspectes s'anomena psicomotricitat.

“La psicomotricidad es un planteamiento global de la persona. Puede ser entendida como una función del ser humano que sintetiza psiquismo y motricidad con el fin de permitir al individuo adaptarse de manera flexible y armoniosa al medio que le rodea. Puede ser entendida como una mirada globalizadora que percibe las interacciones tanto entre la motricidad y el psiquismo como entre el individuo global y el mundo exterior. Puede ser entendida como una técnica cuya organización de actividades permite a la persona conocer de manera concreta su ser y su entorno inmediato para actuar de manera adaptada. (Lièvre y Staes, 1992 citats per Megías, 2009).”

La psicomotricitat és un dels pilars que forma part de l'educació de la dansa, ja que si hem de descriure la dansa a través de la vista, es tracta de moviments corporals, és a dir, actes motors condicionats pel sistema motriu. Però aquests moviments es donen per algun motiu i abans han estat interioritzats, així doncs tenen un component psicològic. D'aquí s'explica el significat de la paraula psicomotricitat, on es dona una interacció entre la psicologia i la motricitat de l'infant. Segons Megías (2009) la importància del seu treball es justifica perquè el desenvolupament de les capacitats mentals a través de l'assimilació de l'esquema corporal, perquè el cos és l'únic element que té contacte amb l'exterior i perquè el moviment es inseparable del aspecte relacional del seu comportament.

Segons Gamundi, Rieres i Zaragoza (2010) hi ha diversos aspectes a treballar dins la psicomotricitat. Els més treballats a la dansa són el control i la consciència del cos, l'Activitat Postural Equilibradora, l'esquema corporal, la lateralitat, la respiració, la relaxació i la locomoció.

- **Control i consciència del cos**

En aquest aspecte s'inclouen totes aquelles habilitats referents al domini del cos i el seu millor coneixement a través d'un procés d'introspecció i d'autoconeixement.

- **Activitat Postural Equilibradora**

Segons Gamundi, Rieres i Zaragoza (2010) el concepte APE sorgeix de l'agrupació de diferents conceptes que fan que l'infant controlï i ajusti el seu cos a una postura que permet el desenvolupament natural i equilibrat del cos en l'espai que ocupa. Aquests conceptes són el to muscular, que és el grau de tensió dels músculs del nostre cos i per tant imprescindible per el nostre desenvolupament motriu, la postura, que està directament relacionada amb el to muscular, els dos constitueixen una unitat tònicopostural, el control de la qual facilita la probabilitat de conduir l'energia tònica necessària per a fer els gestos ,allargar l'acció o dur el cos a una posició determinada i l'equilibri que té com a finalitat desenvolupar l'esquema corporal i l'orientació espacial de l'infant tot treballant l'equilibri estàtic a través de diferents posicions del cos, i després,

treballar l'equilibri dinàmic, segons Vayer mencionat per Gamundi, Rieres i Zaragoza, un equilibri correcte és el fonament de la coordinació dinàmica corrent.

En aquest apartat també caldrà tenir en compte l'alineació corporal, que segons García Ruso (1997) una bona alineació corporal es basa en la postura correcta i el moviment harmònic, equilibrat, fluït i eficaç. La majoria de la nostres postures corporals són incorrectes i ens generen malestar, lesions... la dansa treballa a través de posicions correctes per evitar o alleugerar els problemes motors.

- **Esquema corporal**

En la línia de Gamundi, Rieres i Zaragoza (2010) el motiu específic de la dansa segons Wiener i Lidstone (1972), és conèixer el nostre cos, i la pràctica de la dansa permetrà conèixer les nostres possibilitats corporals. Hi ha mil conceptes per fer referència al coneixement del nostre cos, però l'esquema corporal és el concepte que millor defineix la seva funció educativa. Le Boulch (1981) en el llibre de Gamundi, Rieres i Zaragoza ho defineix així:

“El esquema corporal o imagen del cuerpo, puede definirse como intuición global o conocimiento inmediato de nuestro cuerpo, sea en estado de reposo o en movimiento, en función de la interrelación de sus partes y, sobre todo, de su relación con el espacio y los objetos que le rodean.”

L'esquema corporal es va construir al llarg del temps, passant d'una noció global del cos, a un cos articulat, que poc a poc va aprenent dels seus límits, i finalment entendrà el seu cos com la interacció de les diverses parts i com una estructura ben definida. Per a Piaget l'assimilació de l'esquema corporal arriba quan l'infant és capaç de fer-se representacions mentals separant-les de l'acció immediata amb l'objectiu d'arribar a visualitzar-se un mateix en un espai, actuant amb un temps establert.

Així doncs el coneixement corporal i les diferents formes en què el cos es pot moure constitueixen els fonaments per a la dansa, segons García Ruso (1997). Però, a través de la dansa l'infant pot adquirir aquest coneixement de les diferents parts de el cos, utilitzant moviments globals i específics; poc a poc anirà agafant consciència del seu propi cos i per tant l'autora defensa que la dansa afavoreixi el coneixement de l'esquema corporal.

- **Lateralitat**

Segons Gamundi, Rieres i Zaragoza (2010) el cos humà està qualificat per la presència de parts anatòmiques parelles simètriques, i d'elles es produeix una asimetria funcional, possibilitant l'ús preferent dels segments d'un costat del cos o de l'altre. Està relacionada amb l'estructuració general corporal i per tant, d'ella depèn el control i la consciència corporal. Segons Fernandez Iriarte (1984) citada per Gamundi, Rieres i Zaragoza, entenia “La lateralitat com el predomini funcional d'un costat del cos sobre l'altre, que ve determinat per la supremacia que un hemisferi cerebral exerceix sobre l'altre”. A partir dels 5 anys l'infant adquireix els conceptes de dreta i esquerra i per tant comença a ser conscient de la seva dominància lateral. Ortega i Blázquez (1982) van determinar diferents tipus de lateralitat:

- **Dretana:** predomini d'ull, mà, peu i oïda drets.
- **Esquerrana:** predomini d'ull, mà, peu i oïda esquerres.
- **Ambidextre:** no hi ha una clara dominància per cap de les parts anteriors.
- **Creuada:** mà, vista o oïda no corresponents amb el costat corporal.
- **Invertida:** la lateralitat innata de l'infant s'ha oposat com a conseqüència de l'aprenentatge.

- **Respiració**

Una respiració ben feta garanteix un equilibri tant físic com mental, i té una funció imprescindible per a construir la imatge de nosaltres mateixos. L'observació i consciència d'aquesta, ens condueix a connectar amb nosaltres mateixos a través de la relaxació i l'aprenentatge d'un bon ritme, juntament amb un treball introspectiu i intern.

- **Relaxació**

Segons García Ruso (1997) la relaxació afavoreix a tenir un estat de consciència per un baix to muscular, per la disminució del ritme cardíac i respiratori per arribar a tenir una millor concentració i per tenir la capacitat perceptiva interceptiva, exteroceptiva i propioceptiva. A nivell cognitiu afavoreix a l'atenció i a la capacitat de concentració, a nivell motriu, afavoreix a un millor coneixement de l'esquema corporal, a nivell conductual, disminueix i ajuda a gestionar moments d'estrès, a nivell personal, afavoreix el coneixement d'un mateix, i per últim, a nivell d'aprenentatge de la dansa, es vol aconseguir un millor coneixement del cos, un control muscular major, desenvolupar la capacitat de localitzar tensions en zones específiques del cos i percebre la noció del pes, del contacte, de l'equilibri, de l'estat emocional...

- **Locomoció**

Tots els moviments que fem de manera voluntària són moviments locomotrius, com per exemple moure el cap, posar-nos de peu... Aquests moviments o desplaçaments voluntaris van evolucionant al pas del temps i es diferencien per els desplaçaments naturals, els desplaçaments construïts i els salts. Els desplaçaments en general es caracteritzen, segons Gamundi, Rieres i Zaragoza (2010), per la posada en acció és a dir el moment en què comença el moviment, el ritme d'execució, els canvis de direcció, les parades i la durada de l'execució.

Gamundi, Rieres i Zaragoza (2010) afirmen que els desplaçaments naturals són els primers en desenvolupar-se, com la marxa, és a dir, quan l'infant de manera autònoma i intencionada ja es sap posar de peu i la carrera, l'acció de córrer, és la successió alternativa de recolzament dels peus sobre la superfície de desplaçament. Seguidament a partir d'aquests moviments naturals podran efectuar els construïts que a diferència dels primers aquests es confeccionen amb un objectiu anticipat com els desplaçaments recolzant diferents parts del cos, amb ajuda dels companys i companyes, sobre materials, transportant materials, rítmics... Per altre banda, altres desplaçaments i moviments que podran portar a terme a través de l'aprenentatge dels anteriors seran els salts, que es pot definir com un moviment que implica una elevació del cos del terra, realitzat per un peu

o per dos, i els girs que és qualsevol circumval·lació que tingui com a centre l'eix del cos humà, amb desplaçament o sense.

3.1.7 Components físics

Com qualsevol altre activitat física la dansa millora l'estat físic en general, però amb la prevalença de ser una activitat física més completa a nivell cognitiu, educatiu, físic, psicomotriu... Els beneficis principals a nivell físic són: l'increment de la força muscular, l'augment de la flexibilitat, l'acreixement de la resistència física i el guany de capacitat cardiovascular. Dit això, podem veure que la dansa és una pràctica molt important per a poder créixer sa i mantenir una bona forma física per tal de millorar la nostra qualitat de vida.

3.1.8 Components creatius

Cal destacar que grans autors de l'educació defensen l'educació integral de l'infant com a element imprescindible per a una millor educació.

Bisquerra (2007), defensa i creu molt amb una educació integral de la persona. Aquella educació que no només es basa en el desenvolupament cognitiu de l'infant, sinó també del desenvolupament social, emocional, moral, físic (salut), professional, etc. Això suposa anar més enllà d'ensenyar continguts curriculars, per prendre consciència de la importància de dedicar esforços, energies, temps i pressupostos a formar persones.

La dansa facilita aquest desenvolupament ja que molts dels aspectes treballats amb el moviment van vinculats al desenvolupament social, emocional, físic...

La dansa parteix de no marcar unes pautes establertes, d'aquesta manera promou la creativitat. Els moviments que es creen de manera espontània surten de l'interior de les persones o de la interacció entre elles, d'aquesta manera la creativitat hi és present tot potenciant la capacitat d'anàlisi davant als obstacles plantejats, la capacitat de proposar solucions imaginatives i originals, i la capacitat de desarrelar la adaptabilitat de canvi. A més, segons Megías (2009) la dansa permet l'expressió al món imaginari del que balla i l'obertura de la seva ment. I el seu mitjà, la música, condueix a la creativitat i a l'exploració del món intern de les persones tot construint un vincle emocional vigorós.

Ens trobem davant de dos posicions per a poder entendre el moviment dansat. Per una banda el moviment generat a causa d'una imitació preestablerta i per altre banda aquell moviment que implica la creativitat, la diferència i la innovació, que en aquest cas s'anomena improvisació. Doncs, Fuentes ens formula una proposta de Serre (1976) que ens planteja una nova visió, partint de la idea que el moviment pot ser d'un model "Amodelizante" el qual creu en el caràcter innat de la creativitat i simplement es base en ella, i l'altre model anomenat "Modelizante" on el moviment ve marcat per la bellesa, eficàcia i estil del coreògraf/a i per tant es basa en les explicacions prèvies a la creació. Serre, doncs ens planteja un tercer model, el "Polimodelizante" que suposa una opció integradora dels dos models però sense afavorir ni perjudicar cap dels dos. Guilford (1952), creu que la creativitat és relativa a les aptituds que cal treballar com a creador/a

com la fluïdesa, l'originalitat i el pensament divergent. El pensament divergent segons ell és aquell que va lligat directament amb la creativitat perquè les persones que tenen aquest pensament es decanten per a una recerca de múltiples solucions que van encaminades cap a la singularitat, la diferència, la particularitat...

3.1.9 Components musicals

Si partim de la teoria de Garner (1983) sobre les intel·ligències múltiples ens pot acreditar que totes les persones tenim capacitats per entendre la música i que som capaços i capaces de desenvolupar mes o menys depenent dels factors, de manera innata, aquesta intel·ligència musical. Ara bé, Piaget i altres autors han observat que el desenvolupament de la capacitat musical va totalment relacionat amb la capacitat fon-auditiva i psicomotora. Segons Sánchez Estivill (2010) i el seu equip docent han pogut demostrar que la música és un mitjà excel·lent per la conducció d'una educació basada en el desplegament de les apteses humanes natives i a més facilita la globalització dels processos socialitzadors. La música uneix la part emocional amb la part cognitiva, els dos pilars fonamentals que cal desenvolupar durant l'etapa escolar. També segons, Dalcroze, pedagog musical, afirma que lo característic de la música és provocar que dins la nostre ànima hi hagi la necessitat d'experimentar la imaginació i sobretot de realitzar-la.

La música s'utilitza de manera horitzontal dins el currículum escolar ja que segons Sánchez Estivill (2010) fa una tasca educativa més fructífera, és a dir, la fa més amena, ràpida i sobretot permanent. Una gran evidència és el significat emocional que tenen les cançons i la petjada que ens deixa alguna d'elles, i a través d'això el procés educatiu és més fluït. Pel que fa a l'educació infantil utilitzen la música com a un element de sensibilització en quan a afinació i dicció, a l'escolta activa per tal d'aprendre a escoltar i a interpretar la música, el moviment corporal per a entendre els diferents patrons rítmics, i els instruments. A més Dalcroze (1912), resalta la importància de la estimulació psicomotora gràcies al desenvolupament musical, i es basa en la inseparable unió de la música i el moviment. En conclusió, per a afavorir un bon desenvolupament musical que garanteixi un millor aprenentatge de la dansa i la música cal una estimulació primerenca, una estimulació psicomotora, una pràctica intensa prèvia a la teoria i experiències plaents.

En relació el que ja s'ha anat comentant, podem distingir segons Alsina. P (1997) en la tesi de Megías (2009) que hi ha quatre experiències musicals: la sensorial, la perceptiva, l'expressiva i la comunicativa. L'experiència sensorial ens demostra que la vivència de la música, clarament, és sensorial, la persona no distingeix les característiques dels elements sonors i musicals de la cançó, simplement la interpreta. L'experiència perceptiva serà la que ens farà interioritzar i entendre aquesta experiència sensorial, on reconeixerà el timbre, el to, el ritme, el tempo... i a més descobrirà coses que formen part del món il·lusori com per exemple la melancolia, la por... Seguidament apareixerà l'experiència expressiva que fa que la persona exhibirà l'experiència musical a través del cant, el ball, el plor, el crit... És important remarcar que les experiències anteriors condicionaran aquesta última. I per acabar, l'experiència comunicativa que és quan es dóna una transferència cap a les altres persones, que evidentment pot ser mutu.

Segons Megías (2009), la variable musical més important pel ballarí o ballarina és el ritme. En relació a ell s'adhereixen els moviments, encara que s'haurà de tenir en compte també altres variables com la intensitat, el to, el timbre... Ara bé, la persona que balla percep la música a través d'interval·ls temporals, de vuit temps normalment, amb variacions intensives com els canvis de ritme, les accentuacions... I per a poder fer això és necessari la intervenció de la oïda i el sentit de la cinestèsia que, segons Le Boulch (1984) citat per Gamundi, A; Rieres, M; Zaragoza, C., gràcies a això s'aconsegueix la sincronització sensoriomotriu del ballarí o ballarina respecte la música i que a més a més s'afegeix la dificultat de sincronitzar amb la resta dels ballarins, tot creant una coreografia grupal fet que crea una interacció entre les persones que ens envolten.

3.2 Educació d'expressió corporal

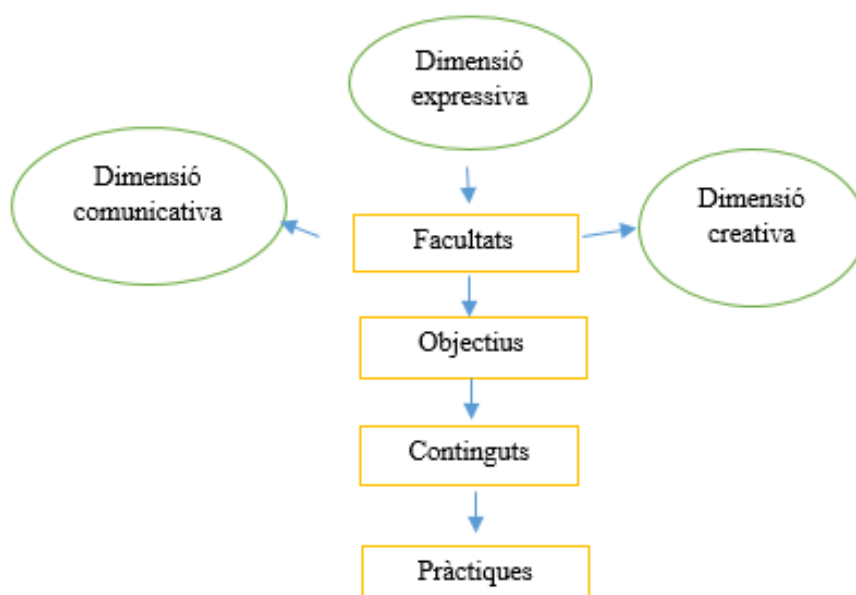
Aquest apartat està basat en els conceptes i reflexions d'un llibre titulat "Los contenidos de la Expresión corporal" escrit per Begoña Learreta, B; Sierra, M; Zamorano; Ruano, K (2005).

Des d'un punt de vista antropològic l'expressió corporal és pura i simple manifestació del ser humà tant individual com col·lectiu i que es pot trobar en diversos camps com el cinema, el teatre, la dansa, la mímica... Des del punt de vista educatiu es treballa en l'àmbit d'educació física, no obstant l'expressió corporal té un enfocament més hedonista i creatiu que treballa els aspectes qualitatius, quantitius, expressius i comunicatius del moviment.

Així doncs l'expressió corporal es pot definir com "Contingut d'educació física caracteritzat per la acceptació, conscienciació, interiorització i utilització del cos i totes les possibilitats per expressar comunicar les nostres emocions, idees, pensaments, sensacions, vivències...així com un objectiu marcat de creativitat." (Sierra, 2011). Per tant les seves funcions de l'expressió corporal dins d'aquest àmbit són: l'acceptació del propi cos, la utilització de totes les possibilitats que té el nostre cos, l'expressió i comunicació de tota mena de sentiments, emocions, vivències, pensaments, sensacions... i la fomentació de la investigació corporal i la participació del propi.

Els continguts i coneixements a treballar sobre l'expressió corporal estan vinculats amb l'experimentació, la vivència corporal, l'intercanvi i sobretot en la no fonamentació de la reproducció ni l'automatització, ja que per treballar l'expressió corporal s'ha d'impartir a través d'una metodologia activa, allunyada de la magistral. El professorat haurà d'evitar la influència d'accions als seus alumnes, amb l'objectiu de convertir-se en un o una guia per a ells i elles. A diferència de l'educació física, es planteja com un plantejament didàctic no directiu ja que l'actuació del docent es basa en l'experiència viscuda, on no es valora l'eficàcia del moviment sinó el seu significat des d'una basant expressiva, comunicativa i creativa.

L'expressió corporal és un contingut més a desenvolupar per tal d'oferir-lo a l'escola i per tant això requereix crear eines per a poder aplicar-ho. A continuació exposaré un esquema organitzatiu per el treball i el desenvolupament de l'expressió corporal:

Taula 1. Metodologia de l'expressió corporal. (Font: Begoña Learreta, B; Sierra, M; Zamorano; Ruano,K, 2015)

Segons Fernández (2002), com ja hem dit, dins dels continguts d'educació física està el treball de l'expressió a través del moviment, que és precisament el que s'incideix amb l'expressió corporal, totes aquelles facultats i aptituds relacionades amb la comunicació, expressió i creativitat.

Dimensió comunicativa

La dimensió comunicativa, tal com diu el títol, es basa en la comunicació, que és l'expressió per manifestar-se un mateix, però aquest concepte és molt més complexa i segons Santiago (2004) i Ortiz (2002) la comunicació també és la intenció de ser comprès per els altres. Davant d'aquesta necessitat l'expressió corporal dóna pas a interaccionar amb les persones amb moviments abstractes, és a dir, que no té intenció de representar idees, sentiments, conceptes..., simplement té en compte conceptes com la qualitat, l'espai, el temps... o amb moviments figuratius, que aquests sí que representen idees, emocions realitats...

Dimensió expressiva

L'acció d'expressar és veure des d'una perspectiva intrínseca les paraules, els gestos, moviments, comportament que tenim les persones dia a dia, però a diferenciar l'expressió rutinària, cal parlar d'auto expressió. Expressar-te acceptant la pròpia realitat corporal cosa que obliga a prendre consciència d'un mateix de com reaccionem davant lo viscut. Aquesta dimensió fa possible el reconeixement d'emocions i sentiments, l'alliberament de tensions i la satisfacció d'una persona en si mateixa.

Dimensió creativa

Ja s'ha pogut constatar que el cos també es pot fer servir com a recurs creatiu, on a través d'ell podem ser capaços de produir respostes divergents, diferents a les usuals i transformar-les, modificar-les i caracteritzar-les per marcar la diferència amb els altres.

Aquesta dimensió obre les portes a les múltiples possibilitats de sentir, pensar, creure... perquè l'infant pugui crear.

3.3 Valor pedagògic de la dansa

Com hem vist fins ara, la dansa repercuteix en el desenvolupament de l'infant a nivell físic, motriu, emocional, cognitiu i social. Aquests desenvolupament forma part de l'educació integral de l'infant, un dels recentment objectius a tenir en compte a nivell pedagògic. Sarmiento (2015) ho corrobora dient que "la dansa és un recurs educatiu i pedagògic que contribueix enormement en la formació integral de la persona".

Per a poder justificar la dansa com a recurs pedagògic, cal valorar el seu pes dins dels estudis axiològics. Segons Cañal Santos i Cañal Ruiz (2001) el valor educatiu de la dansa és doble. Primer, en raó de la pràctica de el moviment, i segon, facilitar el perfeccionament de l'harmonia personal i social que fomenta l'observació exacta de l'esforç. Amb això ens vol dir que l'infant perfecciona el sentit cinestèsic, a nivell d'esforç muscular, i a nivell de seguretat al fer els moviments, i per altre banda, el moviment harmoniós, tal com diu ell, permet el bon control de l'energia i el bon sentit rítmic. S'estableix una relació corporal amb la totalitat de l'existència, modela la seva personalitat, s'exercita en l'expressió artística d'acord amb el seu estadi de desenvolupament i el seu talent.

Segons Sarmiento (2015), la pràctica de la dansa promou la salut emocional i la maduresa, com ja hem dit fins ara, la dansa és una via de comunicació emocional. Cal matisar, que segons Megías (2009) la vida afectiva i emocional està molt lligada a la conducta cognitiva. Les emocions doncs, són el camí a seguir per a poder tenir un bon desenvolupament cognitiu fet evident que la dansa i l'emoció van agafades de la mà amb l'avantatge d'estimular el desenvolupament cognitiu de l'infant.

Segons Suesa (2010) la dansa exerceix un paper pedagògic molt important com a estimuladora d'autoconfiança i dona peu a un bon desenvolupament de l'autoconcepte. El moviment del cos que genera la pràctica de la dansa afavoreix a la consciència d'un mateix i a l'autoconeixement, donant via lliure el descobriment i desenvolupament de la personalitat de cada persona. Sarmiento (2010) clarifica que aquest fet comporta una millora de l'autoestima i la seguretat en un mateix i com a conseqüència millora l'equilibri interior de les persones i garanteix una bona salut psíquica.

Tal com pensen Vila (2008) i Sarmiento (2015) la dansa també implica el treball dels valors com el desig de superació que complementa el desenvolupament de la personalitat i el coneixement d'un mateix, la concentració que requereix aquesta pràctica, tot potenciant la disciplina tant a nivell grupal com individual, la cooperació del grup amb el qual estem executant la mateixa activitat, el respecte amb els altres companys i companyes, la solidaritat... Tots aquests valors es treballen de manera indirecte i transversal, i malauradament les mateixes autores que ho demostren i ho expliquen creuen que no hi ha prou intenció ni coneixença per part del professorat per a poder-ho implementar dins les aules.

“La dansa fomenta el retrobament social, la interacció, i la cooperació. Amb la pràctica de la dansa s'aprèn a comunicar les pròpies idees als altres, ja sigui de forma verbal com a través de llenguatge corporal, però també s'aprèn a fer silencis

ja que afavoreix a entendre les idees i propostes dels demés. Els exercicis de improvisació i composició col·lectiva desenvolupen la capacitat de comprendre i integrar-se en la dinàmica de grup on també aprenen a treballar amb equip. Aquest treball en equip també s'aprèn a conèixer a un mateix a partir de la comparació dels altres.” (Sarmiento, 2015)

Així doncs, la consciència de grup serà una de les característiques més important a nivell pedagògic, ja que el treball en equip i el compromís són un dels valors més necessaris a treballar amb els nostres infants i joves. L'espai que es crearà com a grup, serà només seu i les decisions estaran preses per ells i elles mateixes, creant així un compromís comú per a un mateix objectiu. Vila (2008), ens promou la dansa com a una activitat educativa integradora, socialitzadora i comunicativa. Aquests conceptes donen molt a treballar com l'empatia, el respecte, l'educació entre iguals, l'altruisme...

Suesa (2010) i Pedrero (2013) ens mostren una altre perspectiva de la dansa que és la dansa històrica. Un recurs que parteix d'un ventall de cultures diferents amb la intenció d'aprendre-les a través de la dansa fent de l'aprenentatge un procés més amè i distès. A més tal com diu Pedrero, la dansa històrica aporta coneixement, comprensió i valoració de les danses dels nostres avantpassats que son la base de la nostre historia. Aquesta dansa era un ritual social d'aquella època i per tant ens dona a entendre, relativament, la forma de vida la qual es vivia, un contingut important a compartir amb l'alumnat.

Un altre aspecte a tenir en compte és la motivació, però aquesta, com molts altres valors, també es treballen en altres àmbits del marc educatiu. Segons Roberts (1995) citat per Megías (2009), “La motivació són aquells factors de personalitat, variables socials i/o cognicions que interaccionen amb la persona a l'hora de realitzar una activitat o una conducta per tal de dirigir-la, gestionar-la, activar-la i canalitzar-la”. Però més concretament amb la dansa, els motius principals que conviden i motiven a realitzar-la segons Sarmiento (2015) són: el plaer que et dóna el moviment del nostre cos, el desig d'aconseguir dominar una tècnica marcada, la necessitat d'expressar certes emocions, el fet de formar part d'un grup de ball, la oportunitat d'exhibir el treball a les altres persones, i fins i tot el desig de superació cap als altres, tenint en compte els beneficis i els aprenentatges que ens proporciona la competició sana.

“En general es podria afirmar que la dansa, perquè tingui un veritable valor educatiu, s'ha de basar en l'observació dels moviments naturals, espontanis de el cos humà, en els quals conflueixen simultàniament els elements de cos, energia, temps i espai. Els moviments corporals tracen formes en l'espai i les impregna l'esforç, és a dir, l'energia que sorgeix de tota una gamma d'impulsos, intencions i desitjos interns. El cos es converteix així en instrument sensible que manifesta la interrelació entre el món interior i l'exterior.” (Cañal Santos i Cañal Ruiz , 2001)

Si ens guiem per el que ens diuen aquestes dos autores, ens deixen clar que perquè la dansa sigui educativa cal anar més enllà de les coreografies, cal centrar-nos amb els moviments del nostre cos i la capacitat que tenim els humans de transmetre simplement amb la utilització del nostre cos, a través del moviment.

4. CONTEXT DE LA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ

Tal com s'ha pogut justificar en l'anterior apartat, la dansa és un art interdisciplinari que afavoreix en molts aspectes de la vida. Des d'un punt de vista pedagògic, crec que seria d'allò més adequat incorporar la dansa de manera més implícita a les escoles i treure'n profit a nivell educatiu. Em dispenso a oferir una proposta curricular entorn a la dansa i tot allò que comporta, dins l'àmbit artístic.

El context de la meua proposta curricular es situa al primer cicle d'Educació primària, és a dir, 1r i 2n de primària a Catalunya. El perquè d'aquesta franja d'edat, dels 6 als 8 anys, el puc justificar per la gran capacitat que tenen els nens i nenes d'aquesta edat d'aprendre i d'incorporar nous coneixements, rutines i hàbits. És l'inici d'una nova etapa, la primària, i que per tant cal preparar bé davant de qualsevol adversitat que se li pugui plantejar en un futur. Durant aquests dos anys comencen a interactuar amb l'entorn de manera més conscient i creen connexions fortes a nivell de sociabilitat. A més és una franja amb la qual treballa a l'escola de dansa Núria Dansa on faig classes i per tant em baso també amb la pròpia experiència i amb els mètodes ja utilitzats.

La intenció de voler augmentar l'activitat de dansa a l'escola, sorgeix de la poca importància i poques hores invertides en aquest àmbit. Partim de la inexistència d'una assignatura que faci implícita la dansa. Primer es treballa i es dona importància a la psicomotricitat (Educació Infantil) i quan es podria tractar de dansa i d'un bon treball del cos, passem a educar tan sols el físic. A més l'assignatura de música introdueix els moviments com un acompanyament als ritmes musicals, sense anar molt més enllà, sense trobar-li un sentit al moviment.

Després de llegir articles, molts d'ells mencionen que la dansa no apareix al currículum escolar, amb els anys, ha aparegut acompanyada de l'àmbit artístic musical, tot i que la realitat educativa de la dansa és d'una activitat extraescolar i amb una vessant estigmatitzada de gènere. La pregunta, la qual, m'ha inspirat el meu treball, formulada per Vila (2008), és: què en farem dels pedagogs de la dansa si a les escoles no hi ha dansa i la dansa només és per professionals?

Tot i així, avui en dia s'han posat en marxa molts projectes que afavoreixen i utilitzen la dansa com a una eina pedagògica. Per a poder crear una proposta curricular innovadora i amb intenció d'incorporar la dansa des d'una perspectiva diferent m'he vist obligada a recórrer al currículum escolar actual i així complementar i modificar alguns continguts i competències.

El DECRET 119/2015 en data 23 de juny, remarca la importància de l'educació artística dins de l'àmbit educatiu amb l'objectiu de desenvolupar competències perceptives i d'expressió per a que els alumnes siguin capaços de comprendre el seu entorn, el món artístic i cultural. Que els hi serveixi com a eina per a poder-se expressar amb el llenguatge de les arts. Aquesta pràctica afavoreix, segons el DECRET 119/2015, l'organització del pensament de l'alumnat en tant que contribueix a l'anàlisi de la realitat, a comprendre i

a respondre, a sentir i a distingir, a pensar i a construir des de zero. Concretament, la dansa, ajuda als alumnes a descobrir les potencialitats corporals, a respectar-se un mateix, a respectar als altres i a viure una experiència corporal transmesa per mitjà dels sentits, de la qual estarà acompanyada per la l'experiència musical.

Les competències que es treballen en aquest àmbit segons el DECRET 119/2015 en data 23 de juny, i en concret amb la dansa, es divideixen en 3 dimensions: la dimensió de percepció, comprensió i valoració, la dimensió d'interpretació i producció i la dimensió d'imaginació i creativitat.

Dimensió percepció, comprensió i valoració:

Competència 1. Mostrar hàbits de percepció conscient de la realitat visual i sonora de l'entorn natural i cultural.

Competència 2. Utilitzar elements bàsics del llenguatge corporal i estratègies per comprendre i apreciar les produccions artístiques.

Competència 3. Comprendre i valorar elements significatius del patrimoni artístic proper, de Catalunya i d'arreu.

Dimensió interpretació i producció

Competència 4. Emprar els elements i recursos bàsics del llenguatge escènic, per expressar-se i comunicar-se.

Dimensió imaginació i creativitat

Competència 5. Improvisar i crear amb els elements i recursos bàsics dels diferents llenguatges artístics.

Competència 6. Dissenyar i realitzar projectes i produccions multidisciplinàries.

Els continguts, en canvi, es divideixen en dos blocs: percebre i explorar i interpretar i crear. Aquests continguts es dividiran en tres blocs, continguts comuns, continguts d'educació visual i plàstica i els continguts de música i dansa. Com els subjectes d'intervenció són els infants de 1r i 2n de primària, esmentaré els continguts que es treballen en aquesta franja d'edat.

➔ **Percebre i explorar** entès com el desenvolupament de capacitats de reconeixement visual, auditiu i corporal que permeten la representació de manifestacions artístiques.

Continguts comuns

- Percepció i exploració sensorial dels elements presents en l'entorn natural, cultural i artístic: els objectes, els materials, els sons...
- Expressió en diferents llenguatges de les idees, emocions i experiències que desvetllen les manifestacions artístiques i culturals.

- Interès i curiositat per descobrir, gaudir i participar de les manifestacions artístiques que ofereix l'entorn: exposicions, espectacles, actuacions...
- Apreciació de les habilitats i la imaginació dels creadors.
- Valoració i respecte de les produccions d'un mateix i dels altres.
- Satisfacció i emoció per l'experiència artística.

Continguts de música i dansa

- Discriminació del so i del silenci, de les diferents qualitats del so i de la seva combinació.
- El moviment del cos i les seves possibilitats. Adequació al so i a l'espai.
- Lectura d'elements corporals.
  - ➔ **Interpretar i crear** entesa com l'expressió d'idees i sentiments per mitjà del coneixement i l'ús de diferents codis i tècniques artístiques.

Continguts comuns

- Terminologia bàsica que s'empra en la pràctica i la vivència de l'expressió corporal.
- Interès, valoració i respecte pel fet artístic i per les produccions artístiques pròpies i alienes.
- Valoració de l'avenç en el propi aprenentatge.
- Produccions artístiques (corporals) amb diverses tècniques i procediments a partir de la percepció sensorial, les experiències, la realitat, les idees i les emocions.
- Creativitat i imaginació en l'expressió i comunicació artística.

Continguts de música i dansa

- Possibilitats de comunicació del cos.
- Interpretació de danses.
- Interpretació col·lectiva: coordinació amb els acompanyants en dansa col·lectiva i atenció al director.
- Elements bàsics de la tècnica corporal.
- Imitació, interpretació i improvisació i creació de motius melòdics i rítmics amb el cos.

5. PROPOSTA D'INTERVENCIÓ

La proposta d'intervenció que mostraré a continuació es basa en una proposta curricular aplicada al cicle inicial d'educació primària a Catalunya amb el títol: “Un pas més enllà de la dansa”.

Proposta curricular: Un pas més enllà de la dansa

Cicle Inicial d'educació primària.

- **Objectius de la proposta curricular:**
  - Incrementar les hores de treball de la dansa a les aules.
  - Educar l'infant des d'una perspectiva integral a través de l'expressió, el moviment i la dansa.
  - Utilitzar la dansa com a una eina pedagògica ja sigui tant a nivell individual com a nivell grupal.
  - Donar més valor a l'àmbit artístic de la dansa i tot el que l'envolta.
  - Donar recursos i facilitats als infants per a que puguin expressar-se lliurement a través del cos.
  - Treballar per a un bon autoconeixement i promocionar la salut corporal
- **Dimensions**

PERCEPCIÓ CORPORAL

COMPETÈNCIES:

- Percepció conscient de la realitat i l'entorn natural i cultural que envolta a través de l'experiència (objectes, materials, sorolls, sons...)
- Percepció visual a través de les formes, color, textura, profunditat i moviment.
- Percepció conscient de l'espai que s'interrelaciona amb el temps i l'energia.
- Percepció del temps a través del seu ordre o distribució cronològica i duració.

CONTINGUTS:

- Treball de la transició del pla perceptiu al pla representatiu.
- Incentivar amb la percepció del moviment no com una imitació sinó definir la pròpia qualitat del moviment.
- Treballar els hàbits saludables a través del control del cos (respiració, tensió, relaxació...)
- Valorar el plaer i la satisfacció a través del cos.
- Conscienciació del propi cos i les seves limitacions.

DESENVOLUPAMENT FÍSIC I MOTRIU

COMPETÈNCIES:

- Estructuració de l'esquema corporal global i específic.
- Control del cos en relació a la tensió, la relaxació i la respiració
- Afirmació de la lateralitat corporal.
- Interiorització de l'actitud postural equilibradora.
- Desenvolupament de les conductes motrius habituals i la memòria dels moviments corporals
- Processar hàbits de salut corporal.

CONTINGUTS:

- Desenvolupament de la cinestèsia.
- Adquisició de tipologia de moviments i conductes motrius adequades a l'execució de passos bàsics de la dansa.
- Increment de la flexibilitat muscular.
- Desenvolupar la coordinació de totes les articulacions i la memòria del moviment corporal.
- El moviment del cos i les seves possibilitats, utilització de moviments físics amb eficàcia.

Taula 2. Percepció corporal i desenvolupament físic i motriu (Elaboració pròpia)

EXPRESSIÓ I COMUNICACIÓ CORPORAL

COMPETÈNCIES:

- Emprar nocions i recursos per a utilitzar el llenguatge corporal.
- Utilitzar elements bàsics del llenguatge escènic per tal de posar-les en pràctica.
- Formar-se una imatge ajustada d'un mateix, de les seves possibilitats, fortaleses i debilitats.
- Localitzar i ser conscient de la nostra atenció selectiva.

CONTINGUTS:

- Aprendre a conèixer la pròpia realitat corporal.
- Tenir un bon control de l'atenció i la concentració.
- Participació en situacions que suposin comunicació amb els altres, utilitzant recursos motrius i corporals.
- Utilització personal del gest i el moviment per a l'expressió, la representació i la comunicació.

CREATIVITAT

COMPETÈNCIES:

- Improvisar i crear amb elements i recursos bàsics de la dansa.
- Dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.
- Desenvolupar la capacitat d'improvisar moviments de manera totalment lliure.
- Desenvolupar la flexibilitat mental com la capacitat d'adaptar-se a noves circumstàncies de forma ràpida i creativa.

CONTINGUTS:

- Despertar i potenciar la creativitat dels infants.
- Interpretació col·lectiva de danses.
- Planificació dels processos de producció artística.
- Experimentar amb els moviments del nostre cos.
- Despertar el desig de crear.

Taula 3. Expressió i comunicació corporal i creativitat. (Elaboració pròpia)

EMOCIONS

COMPETÈNCIES:

- Treballar la fluïdesa de les emocions per a la bona gestió d'aquestes.
- Fer conscient l'emoció pròpia, els desitjos i les creences a través del moviment.

CONTINGUTS:

- Vincular les emocions amb els moviments.
- Experimentar amb els moviments i les formes del nostre cos.
- Satisfacció i emoció per les produccions artístiques.
- Alliberar tensions dels músculs d'origen emocional a través de la dansa.

CULTURA

COMPETÈNCIES:

- Mostrar interès amb la cultura artística del nostre país i d'altres països.

CONTINGUTS:

- Donar a terme produccions artístiques de la nostra cultura i d'altres.
- Entendre el concepte de la dansa a través dels seus orígens i els elements que la componen.
- Treballar les dimensions de la dansa i el seu paper en la societat.

Taula 4. Emocions i cultura. (Elaboració pròpia)

VALOR ARTÍSTIC

COMPETÈNCIES:

- Mostrar hàbits d'interès i de valor en l'àmbit artístic.
- Respecte i admiració per l'àmbit artístic.

CONTINGUTS:

- Treballar els elements que formen part de les produccions artístiques.
- Valorar els elements significatius del patrimoni artístic
- Donar mèrit a la creació d'un mateix i dels altres, el treball en equip i les aportacions que cada membre pot oferir.
- Posar en valor l'art de la dansa i les seves funcions.

MÚSICA

COMPETÈNCIES:

- Capacitat per a memoritzar una seqüència de moviments acompanyats amb la música.
- Identificar i experimentar la infinitat de ritmes que es poden fer amb la música.
- Desenvolupament del sentit rítmic i el ritme dels moviments corporals.
- Desenvolupament de la sensibilitat musical.

CONTINGUTS:

- Treballar la musicalitat. Reconeixement de la música, el so i el silenci.
- Empastar i unificar la música amb el moviment del cos.
- Interpretació, creació i improvisació de ritmes amb els elements del cos.
- Enfortir el vincle amb la música a través del moviment del cos.

Taula 5. Valor artístic i música. (Elaboració pròpia)

DIMENSIÓ TRANSVERSAL

De forma no implícita la proposta curricular també posa en pràctica i treballa valors i capacitat socials que es tradueixen en aquests objectius:

- Augmentar l'autoestima dels infants.
- Fomentar el respecte en un mateix i entre els companys i companyes.
- Afavorir en l'acceptació de les diferències, la empatia i el respecte per totes les persones per igual.
- Potenciar i evidenciar el desig de superació.
- Treballar la solidaritat.
- Facilitar la cooperació de tot el grup.
- Generar una consciència de grup.
- Desenvolupar la capacitat d'escolta activa de les propostes i les respostes dels altres.
- Desenvolupar la capacitat d'establir relacions i comunicacions més enllà de les paraules.
- Valorar el treball en equip i millorar la comunicació d'aquest.
- Treballar l'autonomia individual i grupal
- Fer de la confiança un punt de partida per a la superació de qualsevol repte.

Taula 6. Dimensió transversal. (Elaboració pròpia)

• Metodologia

Com a proposta curricular específica, requereix que aquesta estigui guiada per a un docent especialitzat amb la temàtica, ja sigui un pedagog/a de la dansa, professor/a de dansa, professor/a de l'àmbit o dimensió artística. Tots els continguts estan vinculats a la dansa i per tant en l'àmbit artístic.

La seqüència de la proposta es planteja en sessions d'una hora a la setmana durant tres trimestres per cada curs, 1r i 2n de primària. Cada trimestre es treballaran competències i

continguts diferents. La idea de la proposta també dona importància el nexa entre els dos cursos escolars, 1r i 2n de primària, ja que és important la continuïtat de l'aprenentatge. Les sessions estaran repartides de manera progressiva perquè els continguts i les competències es vagin incorporant i sumant de manera acumulativa, és a dir, que tots els continguts treballats des de l'inici se segueixin treballant fins al final de la proposta curricular.

La seqüència didàctica pren sentit amb l'ordre dels continguts exposats. El curs de 1r de primària es basarà en el coneixement del cos i d'un mateix per anar prenent consciència. A part de treballar el cos, també hi haurà una primera aproximació conceptual sobre la dansa i les seves funcions. Un cop s'ha conegut el cos i els conceptes bàsics de la dansa iniciarem el procés comunicatiu i d'expressió del cos per tal que aprenguin a extreure tot allò que han treballat introspectivament. El 2n curs anirà més enfocat a l'àmbit cultural i artístic, que s'iniciaria amb un procés d'identitat pròpia, seguit d'un treball d'emocions i tot allò que comporta, a nivell corporal, comunicatiu i social. Finalment, per donar valor a tot allò treballat, exposaran una producció artística on podran demostrar i posar en pràctica el que hauran après durant els dos últims anys.

La majoria de les sessions es portaran a terme en gran grup, tot i que hi haurà algunes activitats individuals i en petit grup. La metodologia per excel·lència en totes les sessions d'aprenentatges proposades serà una metodologia activa, ja que aquesta afavoreix en la reflexió individual de cadascú i es dona la oportunitat d'una regulació de la pròpia activitat. A més, la pràctica i la dinàmica és imprescindible per el treball del cos i el moviment.

Cal matisar la possibilitat de modificar la metodologia o les activitats atenent a les diversitats que puguin haver-hi dins l'aula. La dansa pot també utilitzar-se com una eina d'integració a l'aula i fins i tot beneficiar i ajudar als infants amb necessitats educatives especials.

El paper del professorat serà totalment de guia i de referència per a poder desenvolupar les activitats plantejades per ells mateixos. La idea d'aquesta proposta també es basa en potenciar el paper del pedagog/a de la dansa, així que en principi aquesta proposta està destinada a ser dinamitzada i executada per els pedagogs de la dansa. No obstant, també pot ser perfectament dirigida per a professores especialitzades en educació musical i en educació física.

A continuació exposo la **Unitat de programació**, dividit en trimestres, on s'especifica les competències, els continguts, els objectius i els criteris d'avaluació a tenir en compte durant els blocs temàtics. Pel que fan les activitats, exposo dues a tall d'exemple per a visualitzar el treball en diferents sessions, una de primer de primària i l'altre de segon.

UNITAT DE PROGRAMACIÓ

1R DE PRIMÀRIA - 1R TRIMESTRE

TÍTOL: Autoconeixement

REPARTICIÓ D'HORES

12 sessions d'una hora durant tot el 1r trimestre de 1r de primària.

COMPETÈNCIES:

- Percepció conscient de la realitat i l'entorn natural i cultural que envolta a través de l'experiència (Objectes, materials, sorolls, sons...).
- Percepció visual a través de les formes, color, textura, profunditat i moviment.
- Percepció conscient de l'espai que s'interrelaciona amb el temps i l'energia.
- Percepció del temps a través del seu ordre o distribució cronològica i duració.
- Processar hàbits de salut corporal.

OBJECTIUS:

- Treballar el concepte de dansa: el seu origen, les seves dimensions i funcions.
- Conèixer les limitacions del nostre cos a través del plaer i el desplaer.
- Generar una consciència real del nostre entorn i del nostre cos.
- Treballar la percepció visual, de l'espai i del temps.
- Aprendre rutines bàsiques per a una bona salut corporal.
- Formar-se una imatge ajustada d'un mateix, de les seves possibilitats, fortaleces i debilitats.

CONTINGUTS

- Treball de la transició del pla perceptiu al pla representatiu.
- Valorar el plaer i la satisfacció a través del cos.
- Conscienciació del propi cos i les seves limitacions.
- El moviment del cos i les seves possibilitats, utilització dels moviments físic per tenir més eficàcia en la seva execució.
- Experimentar amb els moviments i les formes del nostre cos.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Mostrar consciència de la realitat, de l'entorn natural i cultural i del propi cos.
- Reconèixer la percepció visual, de l'espai i del temps.
- Realitzar correctament els hàbits i les rutines bàsiques per a la bona salut corporal.

ACTIVITATS

Les activitats es realitzaran en grup gran, de forma individual o en parella. Totes elles vindran marcades per l'assoliment o el treball dels objectius plantejats anteriorment.

1R DE PRIMÀRIA - 2N TRIMESTRE

TÍTOL: Treball del cos

REPARTICIÓ D'HORES

12 sessions d'una hora durant tot el 2n trimestre de 1r de primària.

COMPETÈNCIES:

- Percepció conscient de la realitat i l'entorn natural i cultural que envolta a través de l'experiència (objectes, materials, sorolls, sons...)
- Estructuració de l'esquema corporal global i específic.
- Afirmació de la lateralitat corporal.
- Interiorització de l'actitud postural equilibradora.
- Desenvolupament de les conductes motrius habituals.
- Identificar i experimentar la infinitat de ritmes que es poden fer amb la música.
- Desenvolupament del sentit rítmic i el ritme dels moviments corporals.
- Desenvolupament de la sensibilitat musical.

OBJECTIUS:

- Ensenyar els passos posicions bàsiques de la dansa.
- Portar a terme els hàbits i rutines saludables per a una bona salut corporal.
- Treballar la coordinació i el ritme.
- Manifestar la musicalitat a través del reconeixement de la música, el so i el silenci.
- Incrementar la flexibilitat muscular.

CONTINGUTS

- Incentivar amb la percepció del moviment no com una imitació sinó definir la pròpia qualitat del moviment.
- Treballar els hàbits saludables a través del control del cos (respiració, tensió, relaxació...)
- Desenvolupament de la cinestèsia.
- Adquisició de tipus de moviments i conductes motrius adequades a l'execució de passos de dansa.
- Increment de la flexibilitat muscular.
- Desenvolupar la coordinació de totes les articulacions i la memòria del moviment.
- Treballar la musicalitat. Reconeixement de la música, el so i el silenci.
- Empastar i unificar la música amb el moviment del cos.
- Condicionament físic general.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Demostrar la coneixença dels passos bàsics de la dansa i el bon ús dels hàbits saludables a través del control del cos.
- Desenvolupament positiu de la coordinació de les articulacions.
- Mostrar complicitat amb la música i la bona execució dels ritmes

ACTIVITATS

Les activitats es realitzaran en grup gran, de forma individual o en parella. Totes elles vindran marcades per l'assoliment o el treball dels objectius plantejats anteriorment.

Taula 7. Unitat de programació. 1r i 2n trimestre de 1r de primària. (Elaboració pròpia)

1R DE PRIMÀRIA - 3R TRIMESTRE

TÍTOL: Comunicació i expressió corporal

REPARTICIÓ D'HORES

12 sessions d'una hora durant tot el 3r trimestre de 1r de primària.

COMPETÈNCIES:

- Emprar nocions i recursos per a utilitzar el llenguatge corporal.
- Utilitzar elements bàsics del llenguatge escènic per tal de posar-les en pràctica.
- Localitzar i ser conscient de la nostre atenció selectiva.
- Improvisar i crear amb elements i recursos bàsics de la dansa.
- Desenvolupar la capacitat d'improvisar moviments de manera totalment lliure.
- Formar-se una imatge ajustada d'un mateix, de les seves possibilitats, forteses i debilitats.

OBJECTIUS:

- Saber a comunicar-nos tan sols amb el moviment del cos.
- Aprendre noves tècniques d'expressió escènica i posar-les en pràctica.
- Treballar la improvisació i l'execució de moviments lliures.
- Potenciar la creativitat
- Executar una peça musical de forma col·lectiva.

CONTINGUTS

- Aprendre a conèixer la pròpia realitat corporal.
- Tenir un bon control de l'atenció i la concentració.
- Participació en situacions que suposin comunicació amb els altres, utilitzant recursos motrius i corporals.
- Utilització personal del gest i el moviment per l'expressió, la representació i la comunicació.
- Experimentar amb els moviments i les formes del nostre cos.
- Despertar i potenciar la creativitat dels infants.
- Interpretació de danses col·lectives.
- Desenvolupar la flexibilitat mental com la capacitat d'adaptar-se a noves circumstàncies de forma ràpida i creativa.

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Mostrar capacitats per a expressar-se amb el cos.
- Mostrar interès i atenció pel treball individual i el dels companys i companyes.
- Tenir intenció d'interaccionar amb els companys i companyes.
- Reconèixer i posar en pràctica les tècniques d'expressió corporal.
- Implicar-se per fer un ús de la creativitat.

ACTIVITATS

Les activitats es realitzaran en grup gran, de forma individual o en parella. Totes elles vindran marcades per l'assoliment o el treball dels objectius plantejats anteriorment.

2N DE PRIMÀRIA - 1R TRIMESTRE

TÍTOL: Identitat pròpia i identitat cultural

REPARTICIÓ D'HORES

12 sessions d'una hora durant tot el 1r trimestre de 2n de primària.

COMPETÈNCIES:

- Percepció conscient de la realitat i l'entorn natural i cultural que envolta a través de l'experiència (objectes, materials, sorolls, sons...)
- Percepció visual a través de les formes, color, textura, profunditat i moviment.
- Percepció conscient de l'espai que s'interrelaciona amb el temps i l'energia.
- Percepció del temps a través del seu ordre o distribució cronològica i duració.
- Formar-se una imatge ajustada d'un mateix, de les seves possibilitats, forteses i debilitats.
- Mostrar interès amb la cultura artística del nostre país i d'altres països.
- Mostrar hàbits d'interès i de valor en l'àmbit artístic.
- Respecte i admiració per l'àmbit artístic.

OBJECTIUS:

- Analitzar les dimensions de la dansa i posar-les en pràctica.
- Conèixer les limitacions del nostre cos a través del plaer i el desplaer.
- Treballar la percepció visual, de l'espai i del temps.
- Refrescar i posar en pràctica les rutines bàsiques per a una bona salut corporal treballades l'any anterior.
- Mostrar interès i curiositat per la cultura del nostre país i dels demés països i valorar tot allò que forma part del patrimoni artístic.
- Iniciar un treball d'introspecció per acreixer el valor artístic.
- Practicar danses de la nostre cultura i també d'altres cultures.

CONTINGUTS

- Treball de la transició del pla perceptiu al pla representatiu.
- Incentivar amb la percepció del moviment no com una imitació sinó definir la pròpia qualitat del moviment.
- Treballar els hàbits saludables a través del control del cos (respiració, tensió, relaxació...)
- Conscienciació del propi cos i les seves limitacions.
- El moviment del cos i les seves possibilitats, utilització dels moviments físic per tenir més eficàcia en la seva execució.
- Aprendre a conèixer la pròpia realitat corporal.
- Donar a terme produccions artístiques de la nostra cultura i d'altres.
- Valorar els elements significatius del patrimoni artístic.
- Entendre el concepte de la dansa a través dels seus orígens i dels elements que la componen.
- Treballar les dimensions de la dansa i el seu paper en la societat.
- Posar en valor l'art de la dansa i les seves funcions.
- Condicionament físic general

CRITERIS D'AVUACIÓ

- Entendre les dimensions de la dansa i les seves funcions.
- Tenir resposta a una bona percepció de la realitat i de l'entorn.
- Fer un bon ús dels hàbits i les rutines per a la bona salut corporal.
- Mostrar interès per a la cultura artística tant del nostre país com dels altres.
- Interpretar correctament les danses culturals.

ACTIVITATS

Les activitats es realitzaran en grup gran, de forma individual o en parella. Totes elles vindran marcades per l'assoliment o el treball dels objectius plantejats anteriorment

Taula 8. Unitat de programació. 3r trimestre de 1r de primària. 1r trimestre de 2n de primària. (Elaboració pròpia)

2N DE PRIMÀRIA- 2N TRIMESTRE

TÍTOL: Les emocions a través del moviment

REPARTICIÓ D'HORES

12 sessions d'una hora durant tot el 2n trimestre de 2n de primària.

COMPETÈNCIES:

- Desenvolupar la mobilitat de les articulacions.
- Emprar nocions i recursos per a utilitzar el llenguatge corporal.
- Localitzar i ser conscient de la nostre atenció selectiva.
- Improvisar i crear amb elements i recursos bàsics de la dansa.
- Desenvolupar la capacitat d'improvisar moviments de manera totalment lliure.
- Treballar la fluïdesa de les emocions per a la bona gestió d'aquestes.
- Fer conscient l'emoció a través del moviment.
- Capacitat per a memoritzar una seqüència de moviments acompanyats amb la música.
- Identificar i experimentar la infinitat de ritmes que es poden fer amb la música.
- Desenvolupament del sentit rítmic i el ritme dels moviments corporals.
- Desenvolupament de la sensibilitat musical.

OBJECTIUS:

- Generar una identitat pròpia a través de les emocions i apreciar i aprendre les dels demés.
- Millorar la coordinació de les articulacions i la memòria del moviment.
- Empastar les emocions amb el moviment.
- Vincular la música i les emocions.
- Potenciar la creativitat dels infants.
- Generar interacció entre els companys i companyes a través del moviment i les emocions.
- Iniciar la planificació de processos d'una futura producció artística.

CONTINGUTS

- Generar una identitat pròpia a través de les emocions i apreciar i aprendre les dels demés.
- Millorar la coordinació de les articulacions i la memòria del moviment.
- Empastar les emocions amb el moviment.
- Vincular la música i les emocions.
- Potenciar la creativitat dels infants.
- Generar interacció entre els companys i companyes a través del moviment i les emocions.
- Iniciar la planificació de processos d'una futura producció artística.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Expressar de forma diversa la creativitat i les emocions a través del moviment.
- Mostrar una bona coordinació dels moviments acompanyats amb la música.
- Compartir i interaccionar amb els companys i companyes el que suggereix una experiència artística, individual o conjunta.
- Participar en la creació i preparació de la nova producció artística.

ACTIVITATS

Les activitats es realitzaran en grup gran, de forma individual o en parella. Totes elles vindran marcades per l'assoliment o el treball dels objectius plantejats anteriorment.

2N DE PRIMÀRIA - 3R TRIMESTRE

TÍTOL: Producció artística final

REPARTICIÓ D'HORES

12 sessions d'una hora durant tot el 3r trimestre de 2n de primària. Si s'escau es programaran altres sessions per a poder assajar i preparar la producció final per a representar davant les famílies.

COMPETÈNCIES:

- Desenvolupament de les conductes motrius habituals.
- Utilitzar elements bàsics del llenguatge escènic per tal de posar-les en pràctica.
- Localitzar i ser conscient de la nostre atenció selectiva.
- Improvisar i crear amb elements i recursos bàsics de la dansa.
- Dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.
- Respecte i admiració per l'àmbit artístic.
- Capacitat per a memoritzar una seqüència de moviments acompanyats amb la música.
- Identificar i experimentar la infinitat de ritmes que es poden fer amb la música.
- Desenvolupament del sentit rítmic i el ritme dels moviments corporals.
- Desenvolupament de la sensibilitat musical.

OBJECTIUS:

- Representació conjunta d'una producció artística pròpia.
- Treballar l'atenció i el treball en equip durant el procés de creació de la producció artística.
- Utilitzar elements bàsics del llenguatge escènic.
- Rebre un mèrit i una satisfacció per el bon treball realitzat.
- Donar valor a l'art de la dansa.

CONTINGUTS

- Desenvolupament de la cinestèsia i la coordinació de totes les articulacions.
- Tenir un bon control de l'atenció i la concentració.
- Participació en situacions que suposin comunicació i interacció amb els altres, utilitzant recursos motrius i corporals.
- Despertar i potenciar la creativitat dels infants.
- Interpretació col·lectiva de danses.
- Despertar el desig de crear.
- Experimentar amb els moviments del nostre cos.
- Satisfacció i emoció per les produccions artístiques.
- Treballar els elements que formen part de les produccions artístiques.
- Donar mèrit a la creació d'un mateix i dels altres, el treball en equip i les aportacions de cada membre.
- Posar en valor l'art de la dansa i les seves funcions.
- Empastar, unificar i enfortir el vincle entre la música i els moviments corporals.
- Interpretació, creació i improvisació de ritmes amb els elements del cos.
- Desenvolupar la flexibilitat mental com la capacitat d'adaptar-se a noves circumstàncies de forma ràpida i creativa.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

- Participació i interès en la producció artística creada i representada.
- Bon comportament i bona interacció entre els companys i companyes durant la creació.
- Interpretar de memòria ritmes i danses.

ACTIVITATS

Les activitats es realitzaran en grup gran, de forma individual o en parella. Totes elles vindran marcades per l'assoliment o el treball dels objectius plantejats anteriorment.

Taula 9. Unitat de programació. 2n i 3r trimestre de 2n de primària. (Elaboració pròpia)

ACTIVITAT 1

IMPROVISACIÓ DELS NIVELLS D'ESPAI I DE L'ESPAI GRUPAL

Curs: 1r de primària
Trimestre: 1r trimestre
Duració: 1 hora

Objectius

- Percepció conscient de la realitat i l'entorn natural i cultural que envolta a través de l'experiència (Objectes, materials, sorolls, sons...).
- Treballar la interacció amb els companys i companyes.
- Treballar en equip.
- Desenvolupar la improvisació creativa.

Activitats

Començarem dedicant 15 minuts a la rutina de salut corporal, fent unes respiracions i estiraments per preparar el cos abans de realitzar les activitats preparades.

Els següents 15 minuts els dedicarem a la improvisació segons el nivell d'espai. Iniciarem l'activitat al terra, on els infants de forma individual hauran de moure's per tot l'espai, sense tocar-se amb els companys i companyes i on el cos senti totes les parts del terra. Poc a poc el guia anirà donant indicacions:

1. Tot el cos haurà d'estar tocant al terra menys una extremitat (cama, peu, mà, braç, cap...)
2. Tot el cos haurà d'estar tocant al terra menys dues extremitats (cama, peu, mà, braç, cap...)
3. Només podrà tocar el terra les mans i els peus.
4. Només podrà tocar el terra una mà i un peu.
5. Només podrà tocar el terra les dos mans o els dos peus.
6. Només podrà tocar a terra un peu.

Durant la improvisació els infants estaran acompanyats amb música.

Seguidament els següents 20 minuts els dedicarem a una altre activitat. Aquesta consistirà en que cada infant es mourà per l'espai i en el moment que el guia digui ja, haurà de buscar un grup de persones (primer seran 2, després 3,4,5...) i hauran de fer una figura on es diferenciïn diferents nivells (baix, mig o alt) i amb el cos molt extens o poc extens. La figura estàtica caldrà ser màxim creativa possible.

Per acabar, i deixar anar les tensions que hem estat acumulant durant les activitats i durant el dia, jugarem al joc de les estàtues. Aquesta consisteix en ballar, deixar-se anar quan la música està en marxa, però quan aquesta es para, els infants hauran de quedar-se com una estàtua, és a dir, quiet o quieta.

Avaluació

- Participació activa en les activitats proposades.
- Ús de la creativitat.
- Participació durant el treball en equip.

ACTIVITAT 2

MEMORITZACIÓ DE FRASES DE MOVIMENT VINCULATS AMB LES EMOCIONS

Curs: 2n de primària
Trimestre: 2n trimestre
Duració: 1 hora

Objectius

- Apreciar els moviments dels altres companys i companyes.
- Desenvolupar la improvisació creativa.
- Vincular les emocions amb els moviments.
- Generar interacció entre els companys i companyes a través del moviment i les emocions.

Activitats

Començarem dedicant 15 minuts a la rutina de salut corporal, fent unes respiracions i estiraments per preparar el cos abans de realitzar les activitats preparades.

Seguidament durant els següents 15 minuts treballarem els moviments segons les emocions que tinguem: Alegria, tristesa, tranquil·litat, por, ràbia i amor. Ho realitzarem de forma individual. (si no donés temps a fer totes les emocions, es podrà continuar en la pròxima sessió).

Per acabar, jugarem al joc de "creació de moviments", aquesta consistirà en inventar-se un moviment, aquest moviment es conservarà i el company o companya del costat l'haurà de repetir tot afegint-ne un altre, i així successivament. Finalment s'acabarà creant una frase de moviment conjunt amb tots els infants.

Avaluació

- Participació activa durant les activitats.
- Coherència entre el moviment i l'emoció
- Memorització dels moviments creats durant l'activitat.

Taula 10. Activitats a tall d'exemple. Improvisació dels nivells d'espai i de l'espai grupal. Memorització de frases de moviment vinculats a les emocions. (Elaboració pròpia)

- **Avaluació i reflexió de la proposta**

Un cop executades les activitats l'equip docent farà una valoració de forma general de tota la proposta curricular per a considerar nous canvis o modificacions que beneficiïn els objectius plantejats de la proposta.

Pel que fa l'avaluació es portarà a terme a través d'una rubrica avaluativa on es tindran en compte tots els criteris d'avaluació dels dos cursos. Aquesta esta dividida entre 4 valoracions: No assolit, Assoliment satisfactori, Assolit notablement i assolit excel·lentment. Per cada valoració es sumarà 1, 2 , 3 o 4 punts. El valor numèric de la suma equival a una de les quatre valoracions. A continuació mostro les puntuacions per cada curs:

1r de primària	Avaluació numèrica final
Assolit excel·lentment	D'entre 36 i 44 punts
Assolit notablement	D'entre 24 i 35 punts
Assoliment satisfactori	D'entre 12 i 23 punts
No assolit	D'entre 0 i 11 punts

Taula 11. Avaluació numèrica final , 1r de primària (Elaboració pròpia)

2n de primària	Avaluació numèrica final
Assolit excel·lentment	D'entre 37 i 48 punts
Assolit notablement	D'entre 25 i 36 punts
Assoliment satisfactori	D'entre 13 i 24 punts
No assolit	D'entre 0 i 12 punts

Taula 12. Avaluació numèrica final , 2n de primària (Elaboració pròpia)

6. CONCLUSIONS

En aquest apartat es busca mostrar i explicar, de forma breu i resumida, els principals aprenentatges que he obtingut al crear la proposta curricular: **Un pas més enllà de la dansa**. La proposta ha estat creada a través dels continguts recollits en el marc teòric, que m'han donat peu a plantejar tot allò que m'ha semblat rellevant per a una millor educació dels infants.

En primer lloc des d'un punt de vista històric, la dansa era considerada una de les arts i activitats més actives en la vida dels essers humans però per raons polítiques i ambicioses la dansa va passar a ser una activitat en segon pla que només podia ser executada per a professionals. El principal argument que justifica el seu menyspreu dins el camp educatiu, és la importància i el privilegi que se li ha donat al saber abans que les capacitats del cos. Aquest fet va generar una línia de desvinculació que poc a poc amb el temps s'ha anat unificant gràcies als estudis de molts professionals que han demostrat que la ment i el cos són dos conceptes que estan vinculats de tal forma que depenen una de l'altre. L'educació del cos, fins fa relativament poc, es feia a través de l'educació física, entesa com una activitat de resistència i capacitat física, sense tenir en consideració cap altre aspecte. Tot i així el moviment innovador que s'està vivint en el segle XXI inicia una nova era on la dansa i el treball corporal comença a tenir importància dins l'aula i no es veu com una simple activitat física, sinó com a un agent que afavoreix en molts altres aspectes.

En segon lloc, la meua investigació s'ha centrat en demostrar o justificar si la dansa pot ser una eina pedagògica per a una educació integral dels infants. La resposta és clarament afirmativa, partint de la base que la dansa és un art multidisciplinari i que té la capacitat d'oferir molts aprenentatges i beneficis a nivell físic, motriu, emocional, cognitiu i social. Tot i això el que dóna més valor pedagògic a la dansa és el treball implícit dels valors i del creixement personal que pot generar en els infants a través de la seva pràctica. La dansa i els moviments formen part del nostre dia a dia, ens donen plaer, ens fa feliços i ens donen vida. Qui no ha posat música per ballar en una festa infantil? La resposta és la demostració de la importància i el valor que cal donar-li a la dansa. El ball forma part de la nostre vida i en el camp educatiu no es dona la oportunitat de treballar-lo profundament.

En tercer lloc, les poques hores invertides en la dansa dins l'aula em van portar cap al camí de la creació de la proposta curricular. Un pas més enllà de la dansa neix amb la intenció d'invertir més hores en la dansa i tot el que ella implica. He conclòs que la dansa, no s'ha d'entendre com una simple activitat física, sinó com un art que desemboca el treball de molts altres aspectes. A part del moviment corporal, també és molt rellevant la comunicació, l'expressió, l'autoconeixement del cos, la interacció amb l'entorn i el companys i companyes i la creativitat. També és important remarcar, la importància del treball social que ens pot oferir la dansa. La consciència de grup, la integració social, el respecte entre iguals... és un dels valors més treballats que dóna fruit al desenvolupament de capacitats com l'escola activa, de lideratge, de treball en equip, la gestió de conflictes,

el desenvolupament de l'empatia cinestèsica. Tal com diu Sarmiento (2015), l'empatia cinestèsica permet mesurar el pols i els ritmes interns i emocionals identificant-se amb una altre persona gràcies a una experiència motriu compartida.

En quart lloc, les rutines i els hàbits són una de les estratègies més utilitzades a l'aula escolar i en el cas de la dansa s'utilitza de manera constant. La finalitat és que el cos agafi uns hàbits i unes rutines que millorin la posició corporal de l'infant, enfortir els músculs, aconseguir un bon control corporal, el desenvolupament de la mobilitat articular, la millora del seu equilibri emocional i el benestar psicofísic.

Les poques hores invertides a la dansa dins l'aula ordinària fa que la formació del docent d'educació primària i infantil, en relació a la dansa, també sigui escassa. Aquest fet demostra el menyspreu d'aquesta formació i evidencia la poca professionalitat que se li atribueix al posar-la en pràctica a les escoles. Tal com diu Vila (2008), què en farem dels pedagogs de la dansa si a les escoles no hi ha dansa i la dansa només és per professionals? El rol de pedagog té un tarannà professional, és a dir, que la seva feina està encarada a la professionalitat de la dansa. Tot i així, el seu treball és molt poc reconegut i no està visualitzat. Personalment, fa relativament poc vaig assabentar-me de l'existència de la professió i les seves sortides laborals i evidentment aquestes són: docent d'ensenyaments no reglats de dansa i docent d'ensenyaments artístics superiors i/o universitaris. Cap de les sortides entren dins les institucions escolars ordinàries.

I per últim, un prejudici que encara és viu en les institucions escolars, és la atribució homogeneïtzada del gènere femení. Partint de la proposta curricular exposada, el gènere no condiciona en cap moment el seu exercici. Els beneficis estan garantits per a qualsevol persona que la posi en pràctica. Socialment, la dansa és atribuïda al gènere femení i en cas contrari aquesta és molt poc habitual. Amb això vull venir a dir que a nivell pedagògic les seves funcions són igual d'avantatjoses per a tots i totes i que el fet de ser un noi o una noia no hauria de privar la seva pràctica. Tot i així, poc a poc la societat va evolucionant i també la concepció generalitzada, encara que no només afecta al camp artístic, sinó també a l'esportiu.

En relació a les dificultats per a la realització del treball, han estat poques. És ben cert que, a l'iniciar la recerca d'informació per a poder fer la conceptualització teòrica, m'esperava molt menys del que hi havia a les biblioteques i als recursos electrònics d'internet. Em vaig endur una gran sorpresa al veure que hi havia tants estudis, treballs, llibres que parlaven sobre el tema. Tot i així els llibres trobats només estaven al campus Mundet, i per tant cal dir que sort en tenim d'una biblioteca amb tants continguts diversos. Per altre banda, una de les facilitats que he tingut ha estat l'ajuda i l'assessorament de la directora de l'escola de dansa on dono classes, que ha estat una de les fonts d'informació més rellevants.

De cara al futur, desitjo que la meua proposta serveixi d'espurna per a normalitzar la dansa dins les institucions escolars, amb la idea de poder seguir treballant amb altres propostes sense tenir en compte l'edat, els espais, les etapes de la vida... fent de la dansa una eina pedagògica utilitzada per tots els agents educatius i en tots els espais i etapes

educatives dels futurs infants i joves. Caldria seguir treballant per a que la dansa entri a formar part permanentment al currículum escolar. No obstant, la present proposta plantejada se centra en edats més petites cosa que en futures recerques seria interessant basar-se en edats més avançades per tal de donar sentit a la metodologia suscitada.

Personalment, m'agradaria destacar la importància del meu treball en el camp educatiu, amb l'objectiu de conscienciar i fer difusió de tots els beneficis i valors que treballa i aporta la dansa. De tal manera, que l'art d'aquesta sigui reconeguda com un procés imprescindible per l'educació integral dels infants i un recurs necessari per a les escoles.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Begoña Learreta, B; Sierra, M; Zamorano; Ruano, K (2005). Los contenidos de Expresión corporal. Barcelona: Inde.
- Bernard, M. (1980). El cuerpo. Pág. 11. Editorial: Paidós.
- Camara, A (2013). Expresión corporal: música i movimiento. OCW.
- Fuentes, A. L. (2006). *El valor pedagógico de la danza*. Valencia: Universidad de Valencia, Servicio de Publicaciones.
- García Ruso, H. M^a. (1997). *La danza en la escuela*. Barcelona: Inde.
- Gardner, H (1983). Frames of mind. The theory of multiple intelligences. New York: basic books.
- Gamundi, A; Rieres, M; Zaragoza, C. (2010). *La psicomotricitat*. Desenvolupament cognitiu i motriu. Recuperat de: http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752_EDI/EDI_1752_M06/web/html/media/f_p_edi_m06_u5_pdfindex.pdf
- Lago, P., i Espejo, A. (2007). El movimiento y la danza: su importancia dentro del currículum de primaria. *Educación y futuro*, 17, 149-163.
- Megías, M^o I. (2009). *La optimización de los procesos cognitivos y su repercusión en el aprendizaje de la danza*. Universidad de Valencia, Servicio de Publicaciones.
- Ossona, P. (1984). *La educación por la danza*. Barcelona: Paidós.
- Palà, J; Salvador Claus, A. (2017) *El moviment i la dansa com a eines per afavorir el compartament a l'aula*. Treball Ginal de Grau en mestre d'educació primària. Universitat de Vic.
- Pedrero Muñoz, C. (2013). *Danza en educación primaria*. Universidad de Salamanca. *Educatio Siglo XXI*, Vol. 31 nº 1, pp. 129-148.
- Sarmiento, A (2015). 101 ejercicios de Danza contemporánea para niños y jóvenes. Ediciones Tutor S.A. Madrid. ISBN: 978-84-7902-986-9.
- Suesa, S; Sánchez Estivill, S. *La música i la dansa per a millorar les competències bàsiques*. (2010) *Comunicació Educativa*, nº23, 2010, 45-50. ISSN: 1575-9911. Recuperat de: <http://www.revistes.publicacionsurv.cat/index.php/comeduc>
- Vargas, A. (2010). Música y movimiento: una experiencia rítmica. *Reflexiones y Experiencias Innovadoras en el Aula*, 16, 1-12.
- Vila, E. (2008). La dansa a l'ensenyament. *RACO*, 66-67, 278-282.

DECRETS

DECRET 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. (DOCG 26-06-2015).

DECRET 142/2007, de 26 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària, (DOGC núm. 4915, 26-07-2007).

WEBGRAFIA

Grup Enciclopèdia Catalana (2015). Gran diccionari de la Llengua Catalana. Consultat 5 de maig del 2020. Recuperat de: <http://www.diccionari.cat/>

8. ANNEXOS

Rúbrica d'avaluació dels criteris d'avaluació indicats en la unitat de programació de cada trimestre tant de 1r de primària com de 2n de primària.

Criteris d'avaluació -1r de primària.	No assolit (NA) 1 punt	Assoliment satisfactori (AS) 2 punts	Assolit Notablement (AN) 3 punts	Assolit Excel·lentment (AE) 4 punts
Mostrar consciència de la realitat , de l'entorn natural i cultural i del propi cos.	No mostra consciència de la realitat ni del seu entorn natural i cultural ni del seu propi cos.	Mostra consciència de la realitat, de l'entorn natural, cultural i del seu propi cos de forma intermitent.	Mostra consciència de la realitat, de l'entorn natural, cultural i del seu propi cos la majoria de les vegades.	Mostra consciència de la realitat, de l'entorn natural, cultural i del seu propi cos sempre.
Reconèixer la percepció visual, de l'espai i del temps.	No reconeix ni la percepció visual, ni de l'espai ni del temps.	Reconeix la percepció visual, de l'espai i del temps de forma intermitent.	Reconeix la percepció visual, de l'espai i del temps la majoria de vegades.	Reconeix la percepció visual, de l'espai i del temps sempre.
Realitzar correctament els hàbits i les rutines bàsiques per a la bona salut corporal.	No té constància ni realitza de forma correcte els hàbits i les rutines de les pràctiques de salut corporal.	Té constància en realitzar els hàbits i les rutines encara que no ho fa del tot correcte.	Té constància i realitza correctament els hàbits i les rutines bàsiques per a la bona salut corporal.	Té constància i realitza correctament els hàbits i les rutines bàsiques per a la bona salut corporal. Té iniciativa per dur-les a terme en altres espais.
Demostrar la coneixença dels passos bàsics de la dansa i el bon ús dels hàbits saludables a través del control del cos.	No evidència que tingui coneixements dels passos bàsics de la dansa. No té un control del seu cos.	Evidència mínimament el coneixement dels passos bàsics de la dansa. El control corporal és mínim.	Demostra coneixença amb els passos bàsics de la dansa. El control del cos és l'adequat.	Té un coneixement complet dels passos bàsics de la dansa i el control del cos és excel·lent.

Desenvolupament positiu de la coordinació de les articulacions.	Mostra una coordinació de les articulacions nul·la.	Mostra una coordinació de les articulacions mínima.	Mostra una coordinació de les articulacions adequada.	Mostra una coordinació de les articulacions excel·lent.
Mostrar complicitat amb la música i la bona execució dels ritmes.	No mostra complicitat ni interacció amb la música. No executa els ritmes.	Mostra complicitat amb la música mínimament. Li costa fer una execució dels ritmes.	Mostra complicitat amb la música. L'execució dels ritmes és adequada.	Mostra complicitat amb la música. L'execució dels ritmes és excel·lent.
Mostrar capacitats per a expressar-se amb el cos.	No accedeix a expressar-se corporalment.	S'expressa mínimament amb el seu cos.	S'expressa adequadament amb el seu cos.	S'expressa amb el seu cos de forma excel·lent.
Mostrar interès i atenció pel treball individual i el dels companys i companyes.	No mostra interès ni atenció pel treball individual ni dels altres companys/es.	Mostra interès i atenció pel treball individual de forma intermitent. No mostra interès per el dels companys/es.	Mostra interès i atenció pel treball individual freqüentment. Mostra interès per els dels seus companys/es si els agrada.	Mostra interès i atenció pel treball individual sempre. Mostra interès per els seus companys/es.
Tenir intenció d'interaccionar amb els companys i companyes.	No interaccions amb els seus companys/es.	Interacciona amb els seus companys/es intermitentment i quan aquest li interessa.	Interacciona amb els seus companys/es freqüentment.	Interacciona amb els seus companys/es sempre.
Reconèixer i posar en pràctica les tècniques d'expressió corporal.	No reconeix ni posa en pràctica les tècniques d'expressió corporal.	Reconeix mínimament les pràctiques d'expressió corporal i les intenta dur a terme.	Reconeix gairebé totes les tècniques d'expressió corporal i les posa en pràctica.	Reconeix i posa en pràctica totes les tècniques d'expressió corporal treballades.
Implicar-se per fer un ús de la creativitat.	No mostra interès en ser creatiu/va ni tampoc s'esforça en ser-ho.	Mostra un mínim interès per a ser creatiu/va. S'esforça per a innovar i fer coses diferents.	Mostra interès per a ser creatiu/va. Mostra idees noves i inusuals de tant en tant.	Sempre mostra interès en ser creatiu. Sempre que pot posa en pràctica idees noves, inusuals i diferents.

 criteris d'avaluació – 2n de primària	No assolit (NA) 1 punt	Assoliment satisfactori (AS) 2 punts	Assolit Notablement (AN) 3 punts	Assolit Excel·lentment (AE) 4 punts
Entendre les dimensions de la dansa i les seves funcions.	No ha assolit ni entès les dimensions de la dansa i les seves funcions.	Ha assolit mínimament què son les dimensions de la dansa i les seves funcions	Ha assolit gairebé totes les dimensions de la dansa i les seves funcions	Ha assolit i entès totes les dimensions de la dansa i les seves funcions.
Tenir resposta a una bona percepció de la realitat i de l'entorn.	No respon a la percepció de la realitat i l'entorn.	Respon a la percepció de la realitat i l'entorn de forma intermitent.	Respon a la percepció de la realitat i l'entorn freqüentment.	Respon a la percepció de la realitat i l'entorn sempre.
Fer un bon ús dels hàbits i les rutines per a la bona salut corporal.	No té constància ni realitza de forma correcte els hàbits i les rutines de les pràctiques de salut corporal.	Té constància en realitzar els hàbits i les rutines encara que no en fa un bon ús.	Té constància i fa un bon ús dels hàbits i les rutines bàsiques per a la bona salut corporal.	Té constància i realitza correctament els hàbits i les rutines bàsiques per a la bona salut corporal. Té iniciativa per dur-les a terme en altres espais.
Mostrar interès per a la cultura artística tant del nostre país com dels altres.	No mostra interès per a la cultura artística tant del nostre país com dels altres.	Mostra interès per a la cultura artística del nostre país i no per la dels altres.	Mostra interès per a la cultura artística del nostre país. La dels altres mostra interès només quan li agrada.	Mostra interès per a la cultura artística del nostre país i per la dels altres sempre.
Interpretar correctament les danses culturals.	No interpreta ni mostra interès en interpretar-les.	Interpreta les danses mínimament. No mostra gaire constància de treball.	Interpreta les danses de forma adequada. Té constància i s'esforça per fer-les.	Interpreta les danses de forma excel·lent. Té constància i s'esforça per fer-les.

Expressar de forma diversa la creativitat i les emocions a través del moviment.	No posa en pràctica la creativitat a l'hora de realitzar moviments tenint en compte les emocions.	De forma intermitent posa en pràctica la creativitat a l'hora de realitzar moviments tenint en compte les emocions.	Freqüentment posa en pràctica la creativitat a l'hora de realitzar moviments tenint en compte les emocions.	Sempre posa en pràctica la creativitat a l'hora de realitzar els moviments tenint en compte les emocions.
Mostrar una bona coordinació dels moviments acompanyats amb la música.	No té una coordinació dels moviments acompanyats de la música	Té una coordinació mínima dels moviments acompanyats de la música.	Té una coordinació adequada dels moviments acompanyats de la música.	Té una coordinació excel·lent dels moviments acompanyats de la música.
Compartir i interaccionar amb els companys i companyes el que suggereix una experiència artística, individual o conjunta.	No interacciona ni comparteix amb els companys/es tot el que comporta l'experiència artística, ja sigui individual o conjunta.	Interacciona i comparteix mínimament amb els companys/es tot el que comporta l'experiència artística, ja sigui individual o conjunta.	Interacciona i comparteix freqüentment amb els companys/es tot el que comporta l'experiència artística ja sigui individual o conjunta.	Interacciona i comparteix amb els companys/es tot el que comporta l'experiència artística, ja sigui individual o conjunta. Gaudeixen fent-ho.
Participar en la creació i preparació de la nova producció artística.	No participa en la creació i la preparació de la producció artística.	Participa mínimament en la creació i la preparació de la producció artística.	Participa freqüentment en la creació i la preparació de la producció artística.	Participa sempre en la creació i la preparació de la producció artística.
Participació i interès en la producció artística creada i representada.	No té interès ni participa en la producció artística que han creat.	Interès mínim en la producció artística que han creat i representat.	Interès adequat i participació en la producció artística que han creat i representat.	Interès, participació i implicació en la producció artística que han creat i representat.

Bon comportament i bona interacció entre els companys i companyes durant la creació.	Ha tingut un mal comportament i no ha tingut interacció amb els seus companys/es duran la creació de la producció artística.	Ha tingut un comportament bo però la interacció amb els companys/es ha estat mínim.	Ha tingut un comportament bo. La interacció amb els companys/es ha estat adequada.	Ha tingut un molt bon comportament i interacció entre els companys/es ha estat molt bona.
Interpretar de memòria ritmes i danses.	No ha estat capaç d'interpretar de memòria ritmes i danses.	Ha interpretat de memòria ritmes i danses amb dificultats.	Ha interpretat de memòria ritmes i danses correctament.	Ha interpretat de memòria ritmes i danses excel·lentment.